ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΛΕΠΤΑ 75

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ — ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 37
ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΙΑ Α΄ — ΦΥΛΛΟ 6 — ΑΘΗΝΑ ΓΕΝΑΡΗΣ 1921

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ : Ἡ παλιὰ ἱστορία.
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ : Τὸ ξεχαρβάλωμα.
Γ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ : Τοιχογραφίες.
ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ : Μιὰ λύπη.
Γ. Λ. ΡΟΗΣ : Πολλὲς φορὲς—Βαρκαρόλλα — Τὸ πρῶτο φιλί.
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΑΝΤΡΕΓΙΕΒ : Ὁ Ὠκεανός.
GOETHE : Ἀπ' τὶς Ρωμαϊκὲς ἐλεγεῖες—Γανυμήδης.
AUGUST von PLATEN : Ὁ τελευταῖος ξένος.
OSSIAN : Ὕμνος στὸν ἥλιο.
ÉMILE VERHAEREN: Τ' ἄχματα τῆς ἑσπέρας—Τ' ὡραῖο κοράσι.
JEAN MORÉAS : Ἀπ' τὴ συλλογὴ «Les Syrtes».
ΚΑΡΟΛΟΣ ΕΒΑΛΤ : Ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀλήτη Πέτερ Φερδινάνζεν.
Μ. ΒΑΛΣΑΣ : Ἡ δημιουργικὴ ἀνάγκη στὴν τέχνη καὶ ἡ ἀντίδραση τοῦ συμβατισμοῦ.
ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ : Κάλβος.

Ἑλληνικὴ φιλολογία.

LA MUSE

Publication mensuelle — Belles Lettres — Beaux Arts—Théatre Critique — 37 Rue Colocotroni—Athènes—Grèce.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ — ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 37

ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΙΑ Α΄ — ΦΥΛΛΟ 6 — ΑΘΗΝΑ ΓΕΝΑΡΗΣ 1921

Η ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ἕνα δρόμο ἀπόμερο καὶ λησμονημένο
ἴδα χθὲς τὸ πρῶτο μου, τὸ παλιὸ σκολειό,
ἴδιο ὅπως τὸ γνώρισα —σὰν πιὸ γερασμένο—
ἔτσι ὡς τὸ θυμώμουνα· λίγο πιὸ παλιό.

εἶδα τοὺς συντρόφους μου πάλι στὰ θρανία,
ὀ μὲ μιὰν ὁλόδροση, πρόσχαρη λαλιά,
σιγοδιαβάζανε κάποιαν ἱστορία
ἔπεφτεν ἀπάνω τους ἡ λευκὴ ἀντηλιά.

εἶνοι ὅλο διαβάζανε· κι' ὅλο ἀφηρημένος
γὼ μόνος ποὔμενα πάντοτε μακρυά,
ὀὔμουνα στὸ πλάϊ τους πάντοτε ἕνας ξένος
ἤμουν, καθὼς πέρναγα, μιὰ βουβὴ σκιά,

ἀνοιχτὸ παράθυρο διάβαζα ἐκεῖ πέρα,
ράδυ, ὅταν σκολούσαμε κ' ἔπαυε ἡ βοή,
ἡ ἱστορία ποὔγραφε μέσα στὸν ἀγέρα,
ναχὰ γιὰ μένανε ἡ γλυκειὰ ἡ ζωή.

ὅ,τι κι' ἂν ἐδιάβαζα τότε ἦταν σὰ θᾶμα·
μα ἦταν τὸ σύννεφο ποὔφευγε χρυσό,
μα καὶ τ' ἀξέννοιαστα τὰ σπουργίτια ἀντάμα
ὺ τὸ χαιρετούσανε μεσ' ἀπ' τὸν κισσό.

μα ἦταν γιὰ μένανε κ' ἡ ξανθιὰ ἡ παιδούλα,
ὔλαμπε στὸ τζάμι της μέσ' στὸ δειλινό,
Σὰν τὸ πλούσιο κόνισμα στὴ φτωχιὰ ἐκκλησούλα,
Ὅταν σιγοψέλνουνε τὸν ἑσπερινό.

Ἔτσι στὸ βιβλίο μου μέσα τὸ μεγάλο
Μὲ τοῦ ὀνείρου διάβαζα τὴ βαθειὰ σιωπή,
Κ' ἔλεγα πῶς ἡ ζωὴ γύρω δὲν εἶν' ἄλλο
Πάρ' ἡ ἱστορία μου κείνη ἡ χαρωπή.

Κι' ἄξαφνα μι' ἀφώτιστη, μιὰν ἡμέρα κρύα,
Τὸ βιβλίο τῶκλεισα μὲ βαρειὰ ψυχὴ
Καὶ μ' ἐπῆραν κ' ἔμεινε πάντα ἡ ἱστορία
Κεῖ ποὺ τὴν ἐσφάλησα· μόλις στὴν ἀρχή.

Πόσα χρόνια ἐπέρασαν. Πόσα! Ἐχθὲς τὸ βράδυ
Τὸ παλιό μου ἀντίκρυσα πάλι τὸ σκολειό,
Ἴδιο καθὼς τῶξερα μέσ' στ' ἀριὸ σκοτάδι,
Ἔτσι ὡς τὸ θυμώμουνα· λίγο πιὸ παλιό.

Μιὰ μουριὰ στὸν τοῖχο του μὲ τὰ ὀρφανεμένα
Μὲ τὰ συντριμμένα της στέκονταν κλαριά,
Καὶ τὸ παραθύρι του, ποὔτριζε θλιμμένα,
Γιὰ τὴν ἱστορία μου μοὔλεγε σιγά:

Τὴν ἀρχή της διάβασες· ἔλα κ' ἦρθ' ἡ ὥρα
—Ἤτανε χαρούμενη, κεῖνο τὸν καιρὸ—
Ἔλα καὶ τὸ τέλος της νὰ διαβάσης τόρα,
Τ' ἄχαρο τὸ τέλος της καὶ τὸ θλιβερό...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΤΟ ΞΕΧΑΡΒΑΛΩΜΑ

(Συνέχεια)

Ἡ ἀδελφή του τοῦ φάνηκε πὼς εἶχε κλάψει. Τὰ μάτια της ἦταν κόκκινα. Καὶ πάλι αἰσθάνθηκε θυμὸ ἐναντίον τῆς μάνας του, καὶ μὲ δυσκολία, ἀπὸ φόβο μὴν πάθει τίποτα αὐτή, κρατήθηκε καὶ δὲν τὴν καταράστηκε.

— Τί θὰ φᾶμε τὸ μεσημέρι ; τὴ ρώτησε κάνοντας ὅτι δὲν ἐννόησε πὼς εἶχε κλάψει.

— Ἀγόρασα ραδίκια καὶ τἄβαλα.. τοῦ ἀπάντησε σιγά, λυπημένα.

Τῆς εἶπε πολλά, τῆς διηγήθηκε διάφορα ἐπεισόδια τοῦ γραφείου του, τῆς πόλης. πού ἔμενε, τί γινόταν ἐκεῖ, πὼς περνοῦσαν. Ὅλο ἀστεῖα παθήματα, γιὰ νὰ γελάσει. Καὶ εἶδε τὴ ματιά της νὰ λάμπει καὶ τὸ γέλιο νὰ φαίνεται πάλι.

Πάνω σαυτὸ ἦρθε καὶ ὁ ἀδελφός του ὁ Γιώργης, ξένοιαστος, γελαστός, χωρὶς νὰ δίνει πεντάρα γιὰ τίποτα.

— Γιά, γιὰ πὼς κάνουν! τοὺς εἶχε πεῖ τὸ βράδυ, παράτησε ἡ κυρὰ μάνα τὰ μικρά της κιαὐτὰ κλαῖνε νὰ γυρίσει πίσω γρήγορα !

Αὐτὸν τώρα, ὅταν ἡ ἀδελφή τους τοὺς ἄφησε, τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ρώτησε πολλά. Κιαὐτὸς τοῦ τὰ εἶπε. Εἶταν σχεδόν, ὅπως τοῦ εἶχαν πεῖ.

Ἡ μάνα τους εἶχε γίνει ἰδιότροπη τόσο, τώρα τελευταία, πού εἶταν ἀνηπόφορη. Ἔβαζε τὴν καπέλα της κἔπερνε δρόμο, χωρὶς νὰ ξέρουνε πού πάει. Ἔφευγε πρωΐ κἐρχόταν, πολλὲς φορές, τὸ βράδυ. Καὶ ποιὸς νὰ τῆς μιλήσει !. Ὁ πατέρας τσιμουδιά ! πού νὰ βγάλει μιλιά ! Τὴν παρακαλοῦσε μάλιστα, πολλὲς φορές, πού ξημέρωνε Κυριακή, νὰ μὴν πάρει δρόμο καὶ νὰ μείνει στὸ σπίτι, πού θἄμενε κιαὐτός. Καὶ νὰ βγοῦνε τἀπόγευμα μαζί. Τίποτα ! Αὐτὴ τὸ χαβᾶ της ! Τὴν εἶχε πάρει κάμποσες φορές, ὁ Κωστῆς ἀπὸ πίσω.. Μὴ χάσει τὴ μανούλα του ! Κἔτσι τοὺς χάσανε καὶ τοὺς δυό. Τρέχανε στὴν Κηφισσιά, στὸ Μαροῦσι, Σεπόλια, στὴ Σαλαμίνα ! Γιὰ τὸ σπίτι οὔτε φρόντιζε, οὔτε μιὰ ματιὰ ἔρριχνε πιὰ σαυτό.. Τὸ καπέλο της καὶ δρόμο!. Τὸ πρωΐ πού ἔφυγε, πολὺ πρωΐ, ἔκανε ὁ πατέρας τους κιαὐτός, γιατὶ οἱ ἄλλοι κοιμόντουσαν, ἔκαναν τἀδύνατα δυνατὰ νὰ τὴν κρατήσουν. Μπά! Τίποτα. Δὲν ἄκουγε κανέναν.

— Θέλω νὰ ταξειδέψω, τί σκλάβα μὲ πήρατε !

Καὶ τἄχε σχεδιάσει ἀπὸ μέρες τἄχε ἑτοιμάσει. Καὶ πὼς τοὺς τὄπε καὶ δὲν ἔφυγε χωρὶς νὰ ξέρουν πού πάει !. Καὶ ὁ καϊμένος ὁ πατέρας τους κίτρινος, κίτρινος ἀπ' τὴν ταραχὴ τὴν ἄφησε, ἀφοῦ τὴν ἀκολούθησε ἴσαμε τὸ βαπόρι. Τὸ μόνο πού ἔκανε ὁ πατέρας τους μετά, εἶταν πού βλαστήμησε πού πῆρε ἡ γυναῖκα του τὴν κληρονομιὰ τοῦ ἀδελφοῦ της. Αὐτὸ μόνο !..

Μέσα ἔπειτα, στὸ δωμάτιό του ὁ Δημήτρης, τὰ σκέφθηκε αὐτά, πού τοῦπε ὁ ἀδελφός του, κουνῶντας τὸ κεφάλι ἀπελπιστικά.

Τώρα λυπήθηκε τὸν πατέρα του πολύ, πολύ, καὶ εὐχαριστήθηκε πού δὲν τῆς μιλοῦσε, πού δὲν ἔπιανε καϋγὰ γιὰ τὰ τρεξίματά της..

— Μὰ αὐτὸ ὅμως, πὼς θὰ τελειώσει ; ρώτησε τὸν ἑαυτό του.

— Τί θὰ κάνει θὰ βαρεθεῖ ; Θὰ τῆς μιλήσω κἐγώ, ἔξω ἀπ' τὰ δόντια !. ἀπάντησε.

Ἀπ' τὸ παράθυρο, πού κοίταξε εἶδε ἔξω, στὸ δρόμο νἄνε κεῖ ἀκόμα, τὰ παλιοπάπουτσα τοῦ νέου, πού τἄφησε στὴν ἴδια θέση καὶ γυρμένα τώρα, σὰ νὰ κλαίγανε γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη. Μιὰ γρηά, πού περνοῦσε, στάθηκε, τὰ εἶδε μὲ προσοχή, καὶ πέρασε.

Στὸ νοῦ του ἦρθε ξαφνικὰ τώρα, τὸ ἄλογο, πού πεσμένο, πεταμένο, κοντὰ στὸ πεζοδρόμιο, ξεψυχοῦσε..

Καὶ τὸ λυπήθηκε, τὸ λυπήθηκε δυνατὰ τώρα..

Τὸ βράδυ μετὰ τὸ φαΐ, ὁ πατέρας του σηκώθηκε κ' ἑτοιμαζότανε γιὰ ἔξω.

— Γιὰ πού ; τὸν ρώτησε ὁ Δημήτρης.

— Λίγο ἔξω ! τοῦ ἀπάντησε.

Οἱ ἄλλοι δὲ μίλησαν. Ὁ Δημήτρης στεναχωρέθηκε. Τ ἤθελε πάλι ἔξω !. Περίμενε νὰ τοῦ πεῖ νὰ πάνε μαζί, ἀ καὶ δὲν ἤθελε νἀφήσει στὸ σπίτι τὴν ἀδελφή του μόνη Ἤξερε πὼς σὲ λίγο, ὁ ἕνας ἀδελφός του θὰ κλεινότανε σ δωμάτιό του, καὶ ὁ ἄλλος θὰ γλυστροῦσε ἔξω, γιὰ νὰ βρ τοὺς φίλους του. Καὶ θὰ τὴν ἀφίνανε μόνη μέσ' στὸ μεγάλ σπίτι..

Καὶ ὁ πατέρας του ἔφυγε. Ἄκουσε τὰ πατήματά τ στὴ σκάλα, κ' ἔπειτα στὴν αὐλή.

Ὁ Γιώργης σηκώθηκε καὶ βγῆκε στὸ διάδρομο. Ἔπειτ σὲ λίγο τὸν εἶδε νὰ περνᾶ, κιἄκουσε τὰ βήματά του σ σκάλα σιγά ! Ἔφευγε κι' αὐτός !

Ὁ Κωστῆς ἔμενε μὲ σκυμμένο κεφάλι. Αὐτὸς δὲν εἶτα ποτὲ ὁμιλητικός, ἀλλ' ἀπ' τὴν ἡμέρα πού ἔφυγε ἡ μάν του, παράγινε. Τόση ὥρα πού εἶτανε στὸ τραπέζι, μόλ θἄχε πεῖ δυό, τρεῖς μισὲς λέξεις. Κιαὐτὸς σηκώθηκε κ σιωπηλὸς ἔφυγε γιὰ τὸ δωμάτιό του. Ἄκουσε ὁ Δημήτρη τὴν πόρτα του νὰ κλείνει. Ἡσυχία. Γύρισε νὰ δεῖ τὴν ἀδελ φή του. Αὐτὴ εἶχε σκύψει τὸ κεφάλι κ' εἶχε κρύψει τ πρόσωπό της μέσ' στὰ χέρια της. Ἔκλαιε. Σηκώθηκε κ τὴν πλησίασε :

— Βρέ, παιδί μου, τί ἔπαθες πάλι ; τῆς εἶπε.

— Θὰ δεῖς, θὰ δεῖς, τοῦ ἀπάντησε μὲ κομμένη φων ἀπ' τὰ κλάμματα, κάτι κακὸ θὰ πάθουμε, κάτι κακό !..

Οἱ ἡμέρες περνοῦσαν καὶ εἴδηση ἀπ' τὴ μάνα του δὲν εἶχαν καμμιά. Ἀναγκάστηκε ἕνα πρωΐ νὰ πάει σὲ κάπου πρόσωπο γνωστό του, πού κατεῖχε καλὴ θέση Δημοσία, κα τὸ παρεκάλεσε νὰ τηλεγραφήσει στὸν ἀστυνόμο ἐκεῖ, γιὰ νὰ μάθουν. Ἐπίσης ἐτηλεγράφησε καὶ σὲ δυὸ φίλους του, πού ξέρανε τὴ μάνα του, καὶ πού μένανε ἀπὸ χρόνια σαυτ τὸ νησί. Ἀλλ' ἡ ἀπάντηση ἐβράδυνε νὰ ἔρθει καὶ αὐτὸς εἶχε πάθει κάποια νευρικὴ ταραχή, τόπος δὲν τὸν χωροῦσε. Τώρα μάλιστα, εἶχε ἀρχίσει νὰ βλέπει μὲ κακὸ μάτι τὸν πατέρα του, πού οὔτε ἀνάφερνε πιά, γιὰ τὴ γυναῖκα του, μιλιὰ δὲν ἔβγαζε καὶ οὔτε φαινότανε λυπημένος. Καὶ κάθε βράδυ, τὄχε πάρει ταχτικό, ἅμα ἔτρωγε, θὰ ἑτοιμαζότανε στὴν καμαρά του καὶ θἄβγαινε ἔξω.

Πότε ἐρχότανε ; δὲν ἤξεραν, γιατὶ πέφτανε στὸν ὕπνο ἀπὸ νωρίς.

Τὴν ἐνέργειά του αὐτὴ γιὰ τὴ μάνα του, σὲ κανέναν δὲν τὴν εἶπε. Τὴν κρατοῦσε μυστικιὰ καὶ ὑπόφερνε μόνος.

Ὅταν ὅμως ἕνα βράδυ, ἔλαβε ἀπάντηση, πὼς εἶνε κεῖ καὶ μένει σὲ ξενοδοχεῖο, τοὺς τὰ φανέρωσε. Ὁ Κωστῆς τότε, μίλησε, ἄνοιξε αὐτὴ τὴ φορά, τὸ στόμα του νὰ πεῖ, πὼς αὐτὰ δὲ θὰ γινόντουσαν, θὰ εἶτανε ἥσυχοι, ἂν τὴν ἀκολουθοῦσε. Ἀλλὰ δὲν τὸν ξύπνησε κανείς, καί...

Μαὐτὸ στὸ σπίτι ἔπεσε κάποια γαλήνη. Ὁ πατέρας του ὅμως κιαὐτὴ τὴ βραδυά, ἑτοιμάσθηκε κἔφυγε, ἀφοῦ δεῖπνησε..

— Μὰ ποῦ πάει ; ρωτοῦσε τὸν ἑαυτό του ὁ Δημήτρης. Ἐδῶ, ἐδῶ κάτι μυρίζει !.

Εἶτανε νύχτα βαθειὰ καὶ πήγαινε σπίτι του. Καὶ βιαζότανε νὰ φτάσει γρήγορα. Τὸ σπίτι του τὄβρε σκοτεινό, καὶ ἀπ' τὴ σκάλα, χωρὶς νἀνεβεῖ, φώναξε τὴν ἀδελφή του:

— Μαρία !.

Ἀπὸ πάνω ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ Κωστῆ, νὰ τοῦ λέει θλιμμένα :

— Ἡ Μαρία ; τώρα δά, πέθανε !

Ξύπνησε. Μὲ χαρὰ εἶδε πὼς εἶτανε ὄνειρο καὶ ὅτι βρισκότανε στὸ κρεβάτι του.

Ἄκουσε δυὸ φωνὲς στρίγγλικες σὰ μαζὶ μὲ τὸν ἄνεμο, πού ἀκουγότανε νὰ φυσᾶ, νὰ χτυπᾶ πόρτες καὶ παράθυρα, νὰ φώναζαν γρηὲς στρίγγλες.

Δὲ μπόρεσε νὰ κοιμηθεῖ πάλι. Πρώτα, γιατὶ τὸν εἶχε ταράξει τὸ ὄνειρο, καὶ δεύτερο ἀπὸ μιὰ ἰδέα :

— Ὁ πατέρας μου ἄραγε, ἔχει ἔρθει ;

Καὶ τὸ δωμάτιο φωτιζότανε θαμπὰ σὰ νὰ ἐρχόταν ἡ μέρα.

— Μπά, θἄχει ἔρθει !

Αὐτὸ δὲν τὸν ἡσύχαζε, κάτι σὰ νὰ τοῦλεγε πὼς δὲν εἶτανε στὸ σπίτι αὐτός.

Μὰ εἶτανε ξημέρωμα;

Σηκώθηκε καὶ κοίταξε ἀπ' τὶς γρίλλιες. Ἔξω εἶτανε σελήνη.

Ἄναψε τὸ κερὶ καὶ κοίταξε τὴν ὥρα. Εἶτανε δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυχτα.

— Θὰ πάω νὰ δῶ !.

Φόρεσε γρήγορα τὸ ροῦχο του καὶ πέρνοντας τὸ κερί, ἄνοιξε τὴν πόρτα του καὶ διευθύνθηκε στὸ δωμάτιο τοῦ πατέρα του. Μπῆκε πρώτα στὴ σαλίτσα, καί, ἀφοῦ ἔδηξε καὶ ξανάδηξε, γιὰ νὰ μὴ τὸν τρομάξει, χτύπησε σιγὰ τὴν κλειστὴ πόρτα. Τίποτα. Πάλι χτύπησε πιὸ δυνατὰ ὅμως, καὶ μίλησε. Ἡσυχία μέσα. Ὁ ἄνεμος ἀκούστηκε ἔξω νὰ τρέχει βουΐζοντας. Ἄνοιξε τὴν πόρτα..

Τὸ κρεβάτι τοῦ πατέρα του στρωμένο, ἀπείραχτο !

— Ὁρίστε χάλια ! ἔκανε καὶ πῆγε πάλι στὴ σαλίτσα.

— Μὰ τίνε αὐτό !. Μωρὲ γιὰ φαντάσου, εἶπε ἀφίνοντας τὸ κερὶ πάνω στὸ τραπέζι, γέρος ἄνθρωπος μὲ παιδιά, πού ἂν εἶτανε παντρεμμένα θἄχανε σωρὸ παιδιά, νὰ τρέχει τὶς νύχτες σὰν ξενύχτης νέος !..

Καὶ τὸ σπίτι βούΐζε ὅλο ἀπ' τὸν ἄνεμο..

Ἔσβυσε τὸ φῶς καὶ ἄνοιξε τὸ παράθυρο.

Ὁ δρόμος ἔρημος, φωτισμένος μὲ τῆς σελήνης τὸ φῶς, καὶ κανείς, κανεὶς διαβάτης. Ὁ ἄνεμος ἔσερνε χαρτιά, σκουπίδια..

Ἔτρεμε ἀπ' τὸ κρύο. Καὶ ἡ καρδιά του χτυποῦσε ἀνήσυχα.

— Μὰ ἔτσι ἀργεῖ, ἢ κάτι τοῦ συνέβηκε ; ρωτοῦσε τὸν ἑαυτό του.

Καὶ τοῦ ἐρχότανε νὰ βγεῖ, νὰ τρέξει, νὰ ψάξει.. Ἀλλὰ πού ;. Χίλιες ἰδέες κακές, περνοῦσαν ἀπ' τὸ νοῦ του. Εἶδε ὅτι δὲ μποροῦσε νὰ μείνει, καὶ ὅτι σερνότανε νὰ βγεῖ, νὰ τρέξει, νὰ ψάξει..

Καὶ δὲν ἤθελε νἀνησυχήσει κανέναν. Ἂν καὶ σκέφθηκε, γιὰ μιὰ στιγμή, τὸ Γιώργη. Αὐτὸν τὸν εἶχε ἀκούσει ποῦχε ἔρθει, γιατὶ εἶχε πλαγιάσει αὐτὴ τὴ βραδυὰ λίγο ἀργά. Τὸν ἄκουσε πού τραγουδοῦσε στὸ δωμάτιό του..

— Στάσου, εἶπε στὸν ἑαυτό του, ἂν δὲ φανεῖ ὅσο νὰ μετρήσω χίλια, θὰ ντυθῶ καὶ θὰ βγῶ !

Καὶ ἄρχισε νὰ μετρᾶ κοιτάζοντας τὸν ἔρημο δρόμο.,

Δὲν εἶχε ὅμως, προχωρήσει τὸ μέτρημα πολύ, καὶ διέκρινε κάποιον νὰ παρουσιαστεῖ στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου πέρα. Ἡ καρδιά του χτύπησε ἀπ' ἐλπίδα. Καὶ σὲ λίγο εἶπε :

— Αὐτὸς εἶνε !.

Χαρὰ τοῦ ἦρθε, χαρὰ πού τὸν ἔκανε νὰ συγχωρέσει τὸ γέρο πατέρα του γιὰ τὰ ξενύχτια ποῦκανε.

Τὸ πρωΐ ὁ ἴδιος καιρός, ὁ ἄνεμος νὰ βογκᾶ καὶ οἱ φωνὲς οἱ στρίγγλικες, τώρα πολλές, πάλι νἀκούγονται σὰ νἄταν ἀπ' ἔξω γάτες, ξωτικὲς γάτες καὶ ξεφώνιζαν ἀγριεμμένες.

Καὶ εἶχε δεῖ στὸν ὕπνο του ὅλο διασκεδάσεις καὶ νύχτες ὀργίων. Γυναῖκες γυμνές, νάνους σὲ ὑπόγεια κατάβαθα, πού κατέβαινε κανεὶς σαυτά, μπαίνοντες πρώτα σὲ βαθειὰ πηγάδια, ἢ ξεροπήγαδα. Καὶ ὁ πατέρας του ἐκεῖ, στὴ μέση..

Ὅταν βγῆκε γιὰ νὰ πάει στὴν τραπεζαρία, καθὼς περνοῦσε ἀπ' τὴ σαλίτσα, ἔρριξε μιὰ ματιὰ μέσα. Εἶδε τὸν πατέρα του νὰ βρίσκεται κεῖ. Προχώρησε, ἀλλ' ἄκουσε τὸν πατέρα του νὰ τὸν φωνάζει, καὶ γύρισε.

Τὸν εἶδε γελαστό, εὐχαριστημένο νὰ βάζει τὶς τιράντες του. Αὐτὴ ἡ θέα τοῦ ἔφερε θυμό.

— Τί ἔκανες χθὲς τὸ βράδυ σύ ; βγῆκες ἔξω, γλέντησες, ἢ κάθησες μέσα νἀγιάσεις ; τὸν ρώτησε ὁ πατέρας του.

— Μέσα κάθησα, τί νὰ βγῶ ἔξω ! τοῦ ἀπάντησε.

— Ἀ, μωρέ, καὶ νἄχα τὰ νιάτα σου ! ἔκανε ὁ πατέρας του κοιτάζοντας τὸ γιό του καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι.

Ἀλλοιώτικος τοῦ φαινόταν πολὺ ὁ πατέρας του. Ποτὲ δὲν τοῦ μιλοῦσε ἔτσι.

Σήκωσε κἔστριψε τὸ ψαρό του μουστάκι, ἔπειτα τἄλλο, κ'εἶπε χωρὶς νὰ κοιτάζει τὸ γιό του, μὲ χαμόγελο, καὶ χωρὶς νἀφήσει τὸ στρίψημο τοῦ μουστακιοῦ του :

— Ἔ, μωρέ ! ἐσὺ κάτσε, κάτσε.. ἐγώ, ἐγὼ εἶχα χτὲς τὸ βράδυ τὴν ὡραιότερη γυναίκα τοῦ καφεσαντάν !..

(Συνέχεια)

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ

V

Γύρω ἀπ' τὰ στάχυα, στὸ πλατὺ χωράφι
πλέκεται, στρέφει κάτω ἀπ' τὶς ἐληὲς
πλατιὰ ἡ ταινία ὡς νἆναι ἀπὸ χρυσάφι
τῆς χλόης ποὺ ξεράναν οἱ ἀντηλιές.
Ἐδῶ μὲ βρίσκει πάντα ὅταν διαβαίνει
τὸ μαῦρο χελιδόνι, ποὺ ἀγαπᾶ
σ' ἕνα παληὸ πατάρι ν' ἀνεβαίνει
καὶ τὰ φτερὰ στὴ στέγη νὰ χτυπᾶ.
Καὶ χύνεται μπροστά μου, φεύγει, στρέφει
πάνω ἀπὸ τῶν σταχυῶν τὴν πανωσὰ
ποὺ τρέμουνε ὡς κυματισμοὶ ἀπὸ νέφη
βαμμένα, ἀπὸ τὸν ἥλιο ὅλα χρυσά.
Τοῦ περβολιοῦ μπροστά μου ἡ θύρα ὑψώνει
ἀπὸ ξεροὺς κορμούς, ποὺ σταυρωτὰ
ἀπ' τὰ κλαδιὰ λὲς δένονται ποὺ ἁπλώνει
ἡ ροδωνιὰ τριγύρω, ἀγκαθωτά.
Σὲ μιὰ πτυχὴ γερμένο, ποὺ τὴν σκιάζει
μιὰ γέρικη κουφαλιασμένη ἐληὰ
ἕνας βαθὺς σκοπὸς μ' ἀναγαλλιάζει
ποὺ ὅλα μαζὺ σκορποῦνε τὰ πουλιά.
Καὶ στὸ βιβλίο ὡς σκύβω καὶ διαβάζω
κάποια παληὰ ἱστορία ἐρωτική,
ἕρπει στὸν κάμπο σύννεφο γαλάζο
τοῦ Ἀπρίλη ἡ καταχνιὰ καὶ μυστικὴ
μὲ πλημμυράει χαρά. Τὰ μάτια κλείνω
—τὄνειρο μυστικὰ ὡς νὰ μὲ καλεῖ—
στὴ χλόη ἀπάνω τὸ βιβλίο ἀφήνω
τὰ φύλλα του, ποὺ ἡ αὔρα, ἀνοιγοκλεῖ.

Γ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΛΥΠΗ

Εἶνε βαρειά, πολὺ βαρειά, σὰ σύγνεφον ἡ λύπη,
Σύγνεφο χινοπωρινὸ ποὺ βρίσκει ἀραξοβόλι
Πάνω ἀπ' τὸ ἥσυχο χωριὸ κι ἀπ' τὴν πολύβολη πόλη
Μὲ μιὰ βροχοῦλα σιγανὴ νὰ πεῖ τὸ καρδιοχτύπι.

Νὰ ποτιστεῖ ἀπ' τὸ δάκρι του καὶ τὸ ἔρμο περιβόλι,
Τὰ παρεθύρια νὰ χτυπᾶ κι ἀπὸ τὸ τζάμι οἱ χτύποι
Νὰ φέρνουν μεσ' στὴν κάμαρη τὴ μνήμη αὐτοῦ ποὺ λείπει
Κ' ἔτσι ἡ μιὰ λύπη νὰ σκορπᾶ καὶ νὰ τὴν νιώθουν ὅλοι...

Καὶ πάει σ' ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ στέκεται σὰν ἄχνα
Καὶ τὰ ματάκια ὑγραίνουνε καὶ νοιώθουνε τὰ σπλάχνα
Τὸν πόνο τὸ γλυκίπικρο ποὺ φέρνει ἐκείνη ἡ λύπη.

Κ' εἶναι τὰ πάντα πένθιμα, τὰ πάντα λυπημένα
Στὸ καρδιοχτύπι ποὺ σκορπᾶ ἡ λύπη αὐτοῦ ποὺ λείπει
Κ' εἶν' ὅλα γνώριμα καὶ κλαῖν τὴ λύπη μου κ' ἐμένα.

ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΠΟΛΛΕΣ ΦΟΡΕΣ...

Πολλὲς φορὲς ἐστάθηκα στὴ θάλασσα κοντά,
Στὸ γαλανὸ κι' ὁλάσπρο της στοιχειό, ποὺ μᾶς χωρίζει
Καὶ σὰν κυττῶ τὸ κῦμα τῆς, ὁποῦ μὲ συμπονᾷ
Τὴ μαύρη σιλλουέτα σου τὴ νοιώθω στὰ μακρυὰ
Στ' ἀπόμερο νησάκι σου, τὸ μῶλο νὰ μαυρίζῃ.

Καὶ σιωπηλὴ νὰ κάθεσαι, σὲ νοιώθω στ' ἀκρογιάλι
Κι' ἐμένα, ποὺ σὰγάπησα, γλυκειά, νἀναπολῇς,
Νὰ συλλογιέσαι ἂν σᾶφισα, τρελλός, γιὰ κάποιαν ἄλλη,
Ἢ κι' ἂν σοῦ φύλαξα πιστὸς κάποια λατρεία μεγάλη.
Σὲ νοιώθω, ναί, τὰ δειλινὰ στοὺς μώλους νἀγρυπνῇς...

Ἀπὸ τὴ θάλασσα ἄντλησε τὴν πίστη τὴ μεγάλη
Καὶ σκέψου, νεραϊδόμορφη, πῶς 'κεῖ στὴν ξενιτειά,
Μπροστὰ σὲ κάποια θάλασσα, ποὺ ξεδιπλώνει ἀγάλι
Τὰ κύματα τὰ μπλάβα της σ' ἐρημικὸ ἀκρογιάλι,
Ἐκεῖνος ποὺ σὰγάπησε, πάντα θὰ σὰγαπᾷ!

ΒΑΡΚΑΡΟΛΛΑ

Τἄστρα φανάρια τοὐρανοῦ, τρεμουλιαστὰ ἐκεῖ πάνω,
Καθρεφτιζόντανε χλωμὰ στῆς θάλασσας τὸ φλοῖσβο...
Κι' ἀπ' τὴ γαλήνη τὴν πολλὴ
Ἦταν ἡ θάλασσα γυαλὶ
Κ' εἶχε τὸ κῦμα πάρει
Μιὰ μεταξένια χάρη.
Τὸ φεγγαράκι τὸ χλωμὸ
Τὸ χάδι του ἔριχνε, τρελλὸ
Στὰ ὁλόμαυρά της τὰ μαλλιὰ
Κι' ἄσπρα τὰ γιόμιζε φιλιά...
Τόση πλημμύραγε ἁρμονία
Τῆς νυχτιᾶς τὴν ἡσυχία,
Ποὔρριξα μιὰ ματιὰ
Ῥωτόπαθη σὲ Κείνη...
. . . . . .
Καὶ γιόμισα γαλήνη...
Καὶ γιόμισα ὀμορφιά.
Τἄστρα τὰ μάτια τοὐρανοῦ θολῶναν ἐκεῖ πάνου,
Κι' ἀργοβυθίζονταν χλωμὰ στῆς θάλασσας τὸ φλοῖσβο.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΦΙΛΙ

Τώρα ποὺ μαύρη πλήξη καίει τὴ ζήση μου στὴν ξένη,
Θυμήθηκα τὴ μέρα μου, τὴν πλέον εὐτυχισμένη.

Χαμογελοῦσες, ὄμορφη, κι' ἐγὼ ποὺ σὰγαποῦσα,
Τὸ λιγερό σου τὸ κορμὶ στὰ χέρια μου βαστοῦσα.

Καὶ στὴ γλυκειά σου ὡς ἔγυρα, τὴν κερασιά, καλή,
Κεράσι ἀτίμητο ἔδρεψα, τὸ πρῶτο μας φιλί.

Τώρα ποὺ μίσεψα, γλυκειά, κ' ἡ ζήση μου εἶν' σβυσμένη
Θυμήθηκα τὴ μέρα μου, τὴν πλέον εὐτυχισμένη.....

Γ. Λ. ΡΟΗΣ

ΛΕΩΝΙΔΑ ΑΝΤΡΕΓΙΕΒ

Ο ΩΚΕΑΝΟΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΕΠΤΑ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΕΙΚΟΝΑ ΤΡΙΤΗ

Ἡλιολουσμένο, χαρούμενο πρωΐ. Ἄμπωτις. Μπαίνει βαθειὰ στὴ θάλασσα ἡ βελουδένια ἀμμουδιά. Ἐγύρισαν ἀπὸ τὸ νυχτερινὸ ψάρεμμα οἱ ψαράδες καὶ ξεφορτώνουν τὸ λαμπερὸ ψάρι. Οἱ βαριὲς ψαρόβαρκες ἔγυραν σ' ἕνα πλάϊ, οἱ βαριὲς γέρικες ψαρόβαρκες μὲ τὶς μπαλωμένες πλευρές, μὲ τὴ γδαρμένη καρίνα. Μερικὲς στέκουν ἥσυχα βουτηγμένες μέσα στὴ λάσπη καὶ στὴν ἄμμο, τὶς ἄλλες τὶς τραβᾶνε μακρυὰ στ' ἀκρογιάλι, οἱ κουρασμένοι μὰ χαρούμενοι ψαράδες. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτούς, καὶ ξεχωριστὰ οἱ γέροι, ἀναπαύονται, στέκουν ἀλλοῦ δυό, ἀλλοῦ τρεῖς, καπνίζουν τὶς γυρτὲς πίπες τους, ἀλλάζοντας μεταξύ τους βαρετὰ μερικὲς λέξεις, καὶ βλέπουν τὶς γυναῖκες ποὺ σκύβουν κάτω ἀπ' τὶς βάρκες καλάθες μὲ ψάρια. Οἱ γυναῖκες δουλεύουν ὅλες, νέες καὶ μεσόκοπες, σχεδὸν γρηές, σιμά, σ' αὐτὲς τριγυρίζουν τὰ παιδιὰ καὶ τὶς βοηθοῦν: πηδᾶν, μαλλώνουν καὶ μαζεύουν τὸ ἴδιο λαμπερὸ ψάρι ποὺ χοροπηδᾶ ἐπάνω στὴν ἀμμουδιά. Σὰ φωτεινοὶ καθρέφτες ἀστράφτουν οἱ μικροὶ καὶ λησμονημένοι ἀπ' τὸν ὠκεανὸ βάλτοι, καὶ τὸ νερό τους ποὺ θερμαίνεται ἀπ' τὸν ἥλιο, ἐξατμίζεται καὶ μοσχοβολάει. Τὰ γερὰ ἡλιοκαμένα πρόσωπα, τὰ ψημένα στήθια, ποὺ εἶναι ἀνοιχτά, στὸν ἥλιο καὶ στὴ θάλασσα, τὰ μάτια ποὺ βλέπουν μὲ τὸ καθάριο τους βλέμμα —γιορτάζουν τὴν ἡμέρα τους, τὰ παιδιὰ τῶν βαθειῶν νερῶν, τῶν μανιωμένων καταιγίδων, τῆς γαλήνης τοῦ ὠκεανοῦ ποὺ εἶναι ἱερὴ σὰ τὴ ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία, πανηγυρίζουν χαρούμενα. Δὲν ἀκούγονται δυνατὲς φωνές, μὰ οἱ φιλικὲς κι' εὔθυμες κουβέντες εἶναι ἥρεμες καὶ ρυθμικές: οἱ ἀντίλαλοι τῶν κυμάτων, λικνίζονται σιγανά. Τὰ χορατὰ τῶν ψαράδων εἶναι ἀλμυρούτσικα κι' ἁπλᾶ.

(Ἕνας μαλλιαρὸς ψαρᾶς βλέπει μιὰ γυναῖκα ποὺ σκύβει ἐλαφρὰ κάτω ἀπ' τὸ φορτίο της καὶ χωρατεύει βαρετὰ χωρὶς νὰ βγάζῃ τὴ γυρτὴ πίπα ἀνάμεσα ἀπ' τὰ κίτρινά του δόντια.)

— Ὤ, τί βάρος, Μαντζέν; Γιατί σηκώνεις τόσο πολλά;

— Θὰ σὲ σήκωνα καὶ σένα, μὰ καὶ σὺ δὲν εἶσαι πιὸ λαφρύς. (Ἀκουμπάει τὸ καλάθι της στὴν ἄμμο, καὶ χαμογελοῦν ὁ ἕνας τ' ἀλλουνοῦ φιλικὰ—ἀπὸ καιρὸ πιὰ εἶναι ἀντρόγυνο. Ἡ γυναῖκα ἐπαναλαμβάνει μὲ κομμένη τὴν ἀνάσα:)

— Μὰ καὶ σὺ δὲν εἶσαι λαφρύτερος.

— Ἄκουσες τί εἶπε; (ἐκεῖνος ἀναμασάει τὸ χωρατὸ καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀκόμη μιὰ φορὰ τοῦ γείτονα:) Εἶπε πὼς δὲν εἶμαι λαφρύτερος.

(Ὁ ἄλλος σκέφτεται καὶ γιὰ νὰ δείξῃ πὼς κατάλαβε καὶ πὼς τοῦ φάνηκε ἀστεῖο, βγάζει γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴ πίπα, χαμογελᾶ τὰ ξυρισμένα χείλια—καὶ τὴν ξαναβάζει στὸ στόμα, ρουφῶντας βιαστικά, σὰ νὰ θέλῃ νὰ κυνηγήσῃ τὸ χαμένο καιρό).

— Στέκουν σὰν ἀκαμάτηδες! (λέει μὲ πλαστὴ ὀργὴ ἡ γυναῖκα, σηκώνοντας τὸ καλάθι. Καὶ ὅμως εἶναι γεμάτοι χαρὰ ποὺ στέκουν οἱ ἄντρες σὰν ἀκαμάτηδες: μακάρι νὰ στέκονταν πάντα ἔτσι.)

(Καὶ πάλι φωνάζει ἐκείνη, χαρούμενα αὐτὴ τὴ φορά, γυρίζοντας πίσω τὸ κεφάλι.)

— Σήμερα οὔτε τὰ ροῦχα σου δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰν τὰ στεγνώσῃς!

(Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁμάδα τῶν ψαράδων τὴν ἀκολουθοῦν μὲ τὸ βλέμμα καὶ καταλαβαίνουν τὰ λόγια της).

— Δὲ θάθελα νὰ γεννηθῶ γυναῖκα (λέει ἕνας, ὁ πιὸ νέος.)

— Καὶ ποιὸς τῶθελε αὐτό; Σάμπως ἐγώ; (ἀποκρίνεται μιὰ γέρικη λίγο εἰρωνικὴ φωνή).

— Ἔτσι τῶπα. Καλὰ πῆγε ἡ δουλειὰ ἀπόψε. Τὸ ψάρι ἔρχονταν σὰ μαγεμένο.

(Σωπαίνουν καὶ βλέπουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.)

— Καὶ ποιὸς τὸ μάγεψε: Ἐσὺ μήπως;

— Δὲ ξέρω ποιός. Λένε πὼς ὁ ἄγριος Γὰρτ ξέρει κάτι λόγια.

— Καὶ ποιὰ λόγια ξέρει ὁ Γάρτ;

— Δὲ ξέρω.—Θυμᾶσαι Ριμπό, πὼς πνίγηκαν τότες τρεῖς μαζύ... ὁ Μιούλλο καὶ ὁ Σαλάμπε καὶ ὁ Λάννε; Τότες ὅλες οἱ γυναῖκες περιμέναν στὴν ἀκροθαλασσιά.

— Ποιὸς λοιπὸν ἤθελες νὰ περίμενε ἂν ὄχι αὐτές; Ἐγὼ μήπως; Κι' ἐγὼ μόλις καὶ μετὰ βίας τὰ κατάφερα νὰ γυρίσω.

(Περνάει μιὰ ψαροποῦλα μ' ἕνα καλάθι, τὴν βοηθάει ἕνας νέος κι' εὔθυμος ψαρᾶς).

— Θὰρθῇς ἀπόψε νὰ χορέψωμε, Φρανσίνα;

— Ὄχι.

— Ἔλα, ἔμαθα ἕναν καινούργιο χορό. Θὰ σὲ πάρω στὴ πλάτη καὶ θὰ πάω στὸ δάσος.

(Γελοῦν καὶ οἱ δυὸ)

— Τὸν ἔμαθες μονάχος ἢ στὸν ἔμαθε ὁ παπᾶς σου;

(Φεύγουν, ἐνῶ μεταξὺ τῶν ἄλλων δύο ἐξακολουθεῖ μιὰ ἀργὴ σιγανὴ καὶ προσεχτικὴ κουβέντα.)

— Τὸν Φίλιππα τὸν χτύπησε τὸ χέλι.

— Καὶ ὁ Φίλιππας; Εἶπες τὸν χτύπησε τὸ χέλι;

— Ὁ Φίλιππας; Εἶναι καλά. Νάτος κι' ὁ Φίλιππας.

(Ὁ Φίλιππας θέλει νὰ φανῇ μεγαλύτερος ἀπ' ὅτι εἶναι: ὡς τότε στεκότανε μὲ τοὺς γέρους καὶ κάπνιζε μὰ βαρέθηκε καὶ πῆγε νὰ βοηθήσῃ τὰ κορίτσια καὶ νὰ πῇ μερικὲς κουταμάρες γιὰ τὴν ἀγάπη του. Εἶνε νέος κι' ὄμορφος, δὲν τὸν ἀγάπησε ὅμως ποτὲ ἡ Μαριέτ. Ἐκεῖνος ὅμως τὴν ἀγαποῦσε πάντοτε. Τώρα κάτι ψιθυρίζει σὲ μιὰ ψαροποῦλα,

κι' ὁ ἴδιος, ὅλο γυρίζει καὶ βλέπει πίσω—ποῦ νὰ βρίσκεται ἡ Μαριέτ ;)

— Εἶσαι τόσο ὄμορφη.... (λέει ἀγκαλιαζοντάς την).

(Τὸ κορίτσι τραβάει μὲ θυμὸ τὸ χέρι του :)

— Σοῦρε νὰ τὰ πῇς σ' ἄλλην αὐτά. Γιατὶ κανένας ἄλλος νέος δὲ λέει τόσο ψέμματα γιὰ τὴν ἀγάπη ὅσο σύ ; Ἐσὺ λὲς πὼς ἀγαπᾶς ὅλες, σήμερα τὴ μιά, αὔριο τὴν ἄλλη. Ἐσὺ θέλεις τόση ἀγάπη, ὅσο νερὸ ἀφίνει μιὰ τρύπια βάρκα, καὶ δὲν τὴ θέλει καμμιὰ τὴν ἀγάπη σου.

— Καὶ σὺ δὲν τήνε θέλεις.

— Κι' ἐγώ. Πήγαινε στὴ Μαριέτ. Γιατὶ εἶσαι ἕνας ψεύτης τῆς ἀγάπης. Σοῦρε νὰ βρῇς τὴ Μαριέτ ! Μὰ ὄχι, μὴ φεύγεις : Θὰ σὲ σκοτώσει ὁ Γάρτ.

(Γελᾶ)

— Δὲν τὸν φοβᾶμαι τὸν Γάρτ (λέει σκυθρωπὰ ὁ Φίλιππας.)

— Κανένας σας δὲ τόνε φοβᾶται τὸ Γάρτ. Γι' αὐτὸ καὶ κεῖνος δὲ κυττάει νὰ μιλήσῃ, φοβᾶται μὴ τύχῃ καὶ τὸν ἀκούσῃ ὁ Φίλιππας !

(Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὴ βάρκα, φτάνει ἡ δυνατή, χαρούμενη καὶ κυριαρχικὴ φωνὴ τοῦ Χάγγαρτ :)

— Μὰ πῶς τραβᾶς τὸ σκοινί, Θωμᾶ ! Τὸ σκοινὶ δὲν εἶναι, ψαλμὸς ποὺ μπορεῖς νὰ τόνε τραβᾶς δυὸ βδομάδες. Γιὰ δὲς ἐμένα.

(Ἡ βάρκα, ποὺ κουνήθηκε, τραβιέται γρήγορα ἐμπρός. Ἕνας γερο-ψαρᾶς ἀφίνει κατσούφης τὸ σκοινὶ καὶ τραβιέται στὴν μπάντα.)

— Εἶσαι δυνατὸς ἄνθρωπος, Γάρτ. Τράβα μοναχός σου.

(Τραβιῶνται κι' ἄλλοι, ἐπαναλαμβάνοντας ἄλλοι μὲ γέλια, ἄλλοι σοβαρὰ κι' ἁπλᾶ :)

— Τράβα το μοναχός σου ! Εἶσαι δυνατὸς ἄνθρωπος Γάρτ !

(Ὁ Χάγγαρ μένει μόνος στὸ σκοινί, καὶ οἱ ψαράδες βλέπουν ἀδιάφορα τὶς προσπάθειές του.)

— Μονάχος μου δὲν μπορῶ, ἡ βάρκα εἶναι πολὺ βαρειά! (λέει ὁ Χάγγαρτ ἀφίνοντας θυμωμένος τὸ σκοινί.)

(Κι' ὁ γέρο-ψαρᾶς ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἐκεῖνος, ποὺ ἔφυγε πρῶτος, ἀποκρίνεται μὲ ὕφος κοροϊδευτικό :)

— Σὰ δὲ μπορεῖς μονάχος σου, δὲν πρέπει καὶ νὰ φωνάζῃς μοναχός. Ἂς φωνάζουν ὅλοι μαζί !

(Βαρὺ καὶ λίγο βάναυσο γέλιο. Πάλι ξαναρχίζουν ὅλοι τὸ τράβηγμα—μαζί τους καὶ ὁ γελαστὸς Χάγγαρτ.)

— Σωστά ! Αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια (λέει ἐκεῖνος) ἐγώ, ὡς τόσο θὰ φωνάζω. Ἔ, τράβα πιὸ ἴσα ! Δυνατά ! Μαζί ! Ποιὸς τραβάει τὸ σκοινὶ σὰν τὸ ψοφίμι ;

(Πιὸ δυνατά, ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁμάδα κοροϊδεύει τὸν Χάγγαρτ ὁ Φίλιππας—θέλει νὰ τὸν ἀκούσουν. Καὶ καθὼς φαίνεται τὸν ἔχει ἀκούσει ὁ Χάγγαρτ—γύρισε καὶ εἶδε. Καθὼς φαίνεται τὸν ἄκουσε κι' ἡ Μαριὲτ—ποὺ ἔφερνε στ' ἀκρογιάλι ἕνα ἄδειο καλάθι—γύρισε κι' αὐτή. Καὶ ξαφνικά, σὰν ἄνθρωπος ποὺ σπαταλάει τὴν ἄχρηστη σ' ὅλους ἀγάπη του, ἀφίνει τὴν ψαροποῦλα του ὁ Φίλιππας καὶ ζυγώνει βιαστικὰ τὴν Μαριέτ).

— Θέλεις νὰ σὲ βοηθήσω, Μαριέτ ;

(Ἡ γυναῖκα δὲ γυρίζει τὸ κεφάλι καὶ δὲν ἀποκρίνεται, ἀλλ' ὁ Φίλιππας τὴν ἀκολουθεῖ—ἐξακολουθόντας νὰ μιλ[illegible] Καὶ σὰ χαμηλὴ πράσινη γραμμὴ ἁπλώνεται ἡ ἀπομακρ[illegible]σμένη ἀπ' τὶς ἀκτὲς θάλασσα, καὶ σὰ τὸν καπνὸ ἀπ' τὸ [illegible] μίαμα, ποὺ δὲν διαλύθηκε ἀκόμη ὕστερα ἀπὸ μιὰ θερ[illegible] προσευχή, ἁπλώνεται ἡ γαλάζια ὁμίχλη ἀπάνω στὶς ντ[illegible] τελωτὲς βραχώδεις ἀκτές. Ἐνῷ ἐκεῖνοι οἱ δυὸ ἐξακολο[illegible] θοῦν τὴ σιγανὴ καὶ βαθύσκεφτη κουβέντα τους).

— Λοιπὸν λὲς πὼς τὸ Φίλιππα τὸν χτύπησε τὸ χέλι;

— Μήπως τὸ χέλι ; Ὄχι, ἐγὼ εἶπα πὼς τὸν χτύπη[illegible] ἡ ρίνα.

(Ἡ πίπα βγαίνει ἀπ' τὸ στόμα)

— Λὲς νὰ μὴ τὸ ξέρῃ ;.....

(Περνᾶν δυὸ ψαράδες :)

— Αὐτὸ τὸ μέρος, λένε, πὼς δὲν ἔχει πάτο.

— Πάτος ὑπάρχει παντοῦ.

— Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ, δὲν τὸ ξέρω, μὰ ἔτσι λένε. Λέ[illegible] ἀκόμα πὼς ὅσοι πνίγηκαν σ' αὐτὸ τὸ μέρος δὲν φτάνο[illegible] ποτὲς τὸν πάτο τῆς θάλασσας. Καθὼς φαίνεται θὰ μοιάζο[illegible] μὲ τὰ θαλασσοπούλια, τί λὲς καὶ σύ, ἔ ;

— Ἀμὲ ὁ οὐρανὸς ἔχει πάτο ;

— Ὁ οὐρανὸς ἔχει. Γιὰ στάσου νὰ δοῦμε. Χαρὰ Θε[illegible] εἶναι σήμερις ὁ οὐρανός.

(Στέκει καὶ σηκώνει τὸ κεφάλι. Ὁ δεύτερος ὅμως [illegible] τραβάει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦ λέει σκυθρωπά :

— Πᾶμε ! Μόνον ἡ ἀνθρώπινη θλίψη, δὲν ἔχει πά[illegible] Κοίταξε κεῖ ἄμα θέλεις.

— Ὄμορφη μέρα !

— Ὄμορφη μέρα !

(Φεύγουν, ὁ ἕνας κατσουφιασμένος, ὁ ἄλλος χαρούμ[illegible]νος, γεμᾶτος ἀφροντησία—καὶ τοὺς χαϊδεύει ὅμοια, ὁ οὐρ[illegible]ανὸς καὶ τοὺς δύο. Ἔρχεται ἡ Μαριέτ, ἀργὰ σκύβοντ[illegible] μὲ χάρι κάτω ἀπ' τὸ βαρὺ καλάθι, καὶ τὴν ἀκολουθάει [illegible] Φίλιππας, ποῦχε χάσει τὰ συλλογικά του).

— Ἀκοῦς τί δυνατὴ ποῦναι ἡ φωνὴ τοῦ Γάρτ ; (τ[illegible] ρωτάει ἡ Μαριέτ).

— Ναὶ Μαριέτ.

— Μὴ μὲ φωνάζῃς Μαριὲτ—ὁ Γάρτ λέει, πὼς μερικ[illegible] ἄνθρωποι καὶ εἴκοσι χρονῶν πεθαίνουν—δὲν ἔτυχε νὰ τ' [illegible] κούσῃς καμμιὰ φορά ; Καὶ σὺ εἶσαι εἴκοσι χρονῶν.

— Ναί, εἶμαι εἴκοσι χρονῶν, Μαριέτ.

— Ἢ μήπως θέλεις νὰ τὸ κάμω ἐγὼ αὐτό ; (Σταματάει [illegible] γεμάτη ὀργὴ ἡ γυναῖκα).

— Γιὰ κεῖνον ;

— Ναί, γιὰ κεῖνον. Γιατὶ ὅλο κράζεις σὰν τὸ κορά[illegible] τ' ὄνομά μου, σὲ βεβαιώνω, ὅτι ποτὲς δὲν μ' ὀνόμασαν ἔτσ[illegible] Ποτές !

(Ὁ Φίλιππας λέει προκλητικά :)

— Τραβάω ἔξω μονάχος μου μὲ τὴ βάρκα στὸ πέλαγ[illegible] καὶ βροντοφωνῶ σ' ὅλη τὴ θάλασσα : Μαριέτ ! Μαριέτ [illegible] Τὴν ἔχω φιλήσει τὴ Μαριέτ !

(Ἡ γυναῖκα τὸν ἀναμετράει μὲ μιὰ περιφρονητικ[illegible] ματιά :)

— Ναί, αὐτὸ τὸ λένε ὅλοι—Τὸ ξέρεις γέρο (ζηγώνει [illegible] μὲ ὀργὴ στὸ Χόρρε καὶ τοῦ πετάει τὰ λόγια σὰ νὰ πετά[illegible] πέτρες :)—Τοῦτος ἐδῶ ἦταν ἀρραβωνιαστικός μου καὶ μ' ἔχει φιλημένη.

(Ὁ Φίλιππας φεύγει, ἐπαναλαμβάνοντας μὲ γέλια :)

— Μαριέτ ! Μαριέτ !

— Τὸ ξέρω (ἀποκρίνεται κατσούφης ὁ Χόρρε.)

— Ὄχι, δὲ ξέρεις τίποτε. Δὲ μ' ἀφίνεις νὰ ζῶ, λύκε ! Μέσα στὰ στήθια μου ξεχειλίζει ἡ χαρά, γιατὶ μοῦ τὴν σκορπίσατε ὅλη ;—Ποιὸς ἔχει ἀνάγκη νὰ τὴ σκορπάῃ τὴ χαρά μου, γιὰ νὰ μαραίνεται ἀπάνω στὴν ἀμμουδιά; Τῶπα ψέμματα : Ὁ Φίλιππας δὲν μὲ φίλησε ποτές. Τ' ἀκοῦς ; Τὸν μισῶ τὸν Φίλιππα.

— Τ' ἀκούω.

— Χόρρε ;

— Μαριέτ ;

— Ποιὸς ἄναψε φωτιὲς ἐχτὲς στὸν κάβο ; Γιὰ πές μου.

(Ὁ Χόρρε μουρμουρίζει κοροϊδευτικά.)

— Ἔκαμες λάθος. Δὲν ἦταν φωτιά. Ἦταν τὸ φανάρι τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ.

— Τί καλὰ ποὺ ξέρεις νὰ τὰ μπαλώνῃς ! Μὰ μὴ μοῦ λὲς ψέμματα : ἦταν φωτιά. Καὶ ξέρω ποιὸς τὴν ἔχει ἀνάψει.

— Πές τα λοιπόν : ὁ διάβολος ! Τὸ ἴδιο μοῦ κάνει.

— Ἐ φυλάξου, Χόρρε ! Ἢ μήπως ἔχεις δυὸ κεφάλια ;

— Ἂν εἶχα δυό, θὰν τὄδινα τὄνα τοῦ Χάγγαρτ σου. Μὰ βλέπεις, ἔχω ἕνα καὶ μοναχό. Τί τῶχει κάμει τὸ κεφάλι του, Μαριέτ ;

— Δὲν μ' ἄφινες νὰ ζήσω, λύκε. Πάλι τὸν πότισες ντζὶν τὸ μικρὸ Νόνη :

— Νάτος ἔρχεται ὁ ἄντρας σου. Πές τούτο.

— Ἡ Μαριὲτ τοῦ ρίχνει ὀργισμένη ματιὰ καὶ φεύγει. Τὴν φωνάζει ἀπὸ μακρυὰ ὁ Χάγγαρτ :)

— Μαριέτ !

(Καὶ κείνη ἀποκρίνεται χωρὶς νὰ γυρίσῃ)

— Δὲν ἔχω καιρό, Γάρτ.

— Μπά ! (κάνει ὁ Χάγγαρτ καὶ κάθεται στὴν πέτρα σιμὰ στὸν Χόρρε.) Ἐσὺ πάλι τὴν φούρκησες ναύτη ; Μὴ τὸ ξαναχάνεις αὐτό· κάποιος ἀπὸ σᾶς θὰν τὰ βρῇ σκοῦρα στὸ τέλος. Εἶσαι κουτός, Χόρρε : γιατὶ δὲν τὴν ἀγαπᾶς ;

— Πῶς νὰν στὸ πῶ, Νόνη ; (λέει ὁ Ναύτης, προσεχτικός.)

(Ὁ Χάγγαρτ τὸν διακόπτει χαρούμενα :)

— Νᾶσαι λοιπὸν προσεχτικός. Ἂν ἤθελες νὰ κουνήσῃς λίγο τὸ μυαλάκι σου, ναύτη, θὰν τὸ καταλάβαινες : πρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾷς. Γιατί ; Γιατὶ μοῦ μοιάζει. Τί ἀστεῖο ἔ ; μοῦ μοιάζει σὰ νάτανε ἀδερφή μου ! Ἀδερφοῦλα μου Μαριέτ.

— Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μοιάζουνε, κι' ὅλοι πάλι εἶναι διαφορετικοὶ (λέει μὲ ὑπεκφυγὴ ὁ ναύτης.)

— Ἔτσι μοῦρχεται νὰ τραβήξω σ' ἐκεῖνον τὸν γέρο-πλάνο καὶ νὰν τὸν ἁρπάξω ἀπὸ τὸ γιορντάνι, γιὰ νὰ μοῦ πῇ ἂν εἴμαστε ἀπ' τὴν ἴδια μάνα, ἐγὼ κι' ἡ Μαριέτ.

(Γελᾶ)

—Εἶσαι χαρούμενος Νόνη ;

— Ναί. Μύρισε τὰ χέρια μου, Χόρρε,—τί γλυκὰ ποὺ μοσχοβολᾶνε ἀπ' τὴ θάλασσα ! Θαρρεῖ κανείς, πὼς πέρασα ὁλόκληρο τὸν ὠκεανὸ ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά μου.

— Μυρίζουν, μὰ μοναχὰ ψαρίλα. Μὴ σοῦ κακοφαίνεται Νόνη : Ἔτσι μυρίζουν καὶ τὰ χέρια τῶν ἀραπάδων στὸ μῶλο.

(Ὁ Χάγγαρτ κατσουφιάζει, ἀλλ' ἀμέσως ἡ ὀργή του γίνεται γέλιο.)

— Πῶς θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ δῶ τὸ σκυλόψαρο ποὺ θὰ θελήσῃ νὰ σὲ χάψῃ : ἐσένα δέ μπορεῖ κανείς, μήτε νὰ σὲ καταπιῇ μήτε νὰ σὲ ξεράσῃ.

— Εἶσαι πολὺ χαρούμενος, Νόνη ;

(Ὁ Χάγγαρτ γρήγορα :)

— Ναί, μ' ἐμποδίζει νὰ ζῶ ἕνας ἄνθρωπος. Μπά, ἔχεις μιὰ μελανιά, ναύτη ;—Αὐτὸ δὲν γίνεται στὰ καλὰ καθούμενα, κάπου θὰν τὴν ἔχεις γλεντήσει. Πῶς ; Καὶ ποῦ εἶχες χαθεῖ τρεῖς μέρες τώρα ; Ποῦ πᾶς καὶ χάνεσαι ἀπὸ τρεῖς κι' ἀπὸ τέσσερες μέρες, Χόρρε ;

— Πῆγα νὰ σουρώσω λίγο, Νόνη, γλεντοῦσα στὴ χώρα.

— Τί ἔξοχος ἄνθρωπος ποὺ εἶσαι, Χόρρε ! Καὶ τώρα δὲ θὰ μοῦ πῇς, ἤπιες μονάχος σου τζίν, ἢ σὲ κέρασε κανείς ;

— Κάτι γίνηκε Νόνη.

(Ὁ Χάγγαρτ ἀναπηδᾶ μὲ δυνατὴ ὀργή, σκύβοντας λέει τοῦ ναύτη :)

— Ὄχι δά, καὶ τώρα δὲ θὰ μοῦ πῇς, πὼς τοὺς εἶδες ἐκείνους, καὶ πὼς μὲ περιμένουν ; Ἔ, Χόρρε, — γιὰ πέμου το !

(Ὁ Χόρρε ἀποκρίνεται μὲ ὑποταγή)

— Ὄχι, καπετάνιε, δὲ θὰν τὸ πῶ.

(Ὁ Χάγγαρτ ξανακάθεται)

— Τὄξερα πὼς δὲν θὰ τὄλεγες. Τὴ πίπα μου !

— Ἕτοιμη.

— Φαντάζομαι πιά, πὼς θά σκούζατε, πὼς θὰ τρίζατε τὰ δόντια σας καὶ θὰ ὁρκίζονταν. Ἢ μήπως θέλῃς νὰ τοὺς σέρνω σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ ἀπὸ πίσω μου ;—Τί λὲς καὶ σύ, ναύκληρε ; Χτὲς κάποιος ἄναψε φωτιὰ στὸν κάβο, μὰ γὼ δὲ θέλω νὰ ξέρω ποιὸς ἦταν αὐτός. Θαρρῶ πὼς ἐκεῖ δὲν ἦταν κανείς. Χμ ! Καὶ ἀκούω πιά, νὰ λένε μερικοὶ ἀπ' αὐτούς : «δὲ μποροῦμε χωρὶς καπετάνιο, ὁ ἄγγλος θὰ μᾶς φάῃ» Κι' ἄλλοι : «πᾶμε πιὸ καλά, νὰ τὸν σκοτώσωμε, παρὰ νὰ περιμένωμε τόσο καιρό.» Ἐγὼ ὅμως θέλω νὰ μείνω ἐδῶ.

— Μεῖνε.

(Σιγή. Περνᾶν δυὸ γέροι, ὁ ἕνας εἶναι πιὸ γέρος, μὲ τὴν πλάτη καμπουριασμένη, μουρμουρίζει γκρινιάζοντας :)

— Λένε : Ρικκέ, ἔ μπαρμπα Ρικκέ ! Ποιὸς θὰν τὰ πλέξῃ τὰ δύχτυα ; Τὰ μάτια μου εἶναι γεμᾶτα θαλασσόνερο. Βλέπω, ὁλοφάνερα—ποιός θὰ τὰ πλέξῃ τὰ δύχτυα ; Αὐτὸς εἶναι μὲ λίγα λόγια ὁ μπάρμπα—Ρικκέ.

ΧΟΡΡΕ.— Ὅλοι γυρίζουν δῶ καὶ κεῖ καὶ καυχιῶνται πὼς πῆγε καλὰ τὸ ψάρεμα· εἶν' ἀλήθεια αὐτὸ καπετάνιε :

ΧΑΓΓΑΡΤ.— Θέλω νὰ μείνω ἐδῶ—Ναί, ἀλήθεια εἶναι —Τί ὄμορφη μέρα σήμερα— Τὸ νερὸ μοσχοβολάει. Καὶ γιατὶ μὲ φωνάζεις : καπετάνιε ; — ἔλα τώρα νὰ κουβεντιάσωμε σὰ δυὸ φίλοι. Εἶμαι πολὺ εὐτυχισμένος, Χόρρε !

— Ὄχι, Νόνη, αὐτὸ δὲν εἶν' ἀλήθεια. Ἂν ἦταν ἀλήθεια αὐτό, θὰ σὲ πάστρευα ἀπ' τὴν καρδιά μου, καθὼς

παστρεύω αὐτὴ ἐδῶ τὴ πίπα. Εἶσαι πολὺ δυστυχισμένος, Νόνη.

(ὁ Χάγγαρτ γελᾶ)

— Γιὰ πέμου, παρακάτω! Εἶμαι πολὺ καλὸς σήμερα καὶ θὰ σ' ἀκούσω.

— Εἶσαι καλός, ὡστόσο ἐμένα δὲν θὰ μ' ἔτρωγες καθὼς τοὺς Αὐστριακούς· εἶμαι πικρὸς ἀπ' τὴ χολή. Ἴσως νἆναι αὐτὸ ἡ συνείδηση, τί λὲς καὶ σὺ Νόνη;—μὰ γὼ ντρέπομαι νὰ σὲ βλέπω. Κοκκινίζω σὰ τὸ κοράσι σὰ σὲ βλέπω μ' αὐτοὺς τοὺς κερατάδες καὶ τοὺς λωποδύτες, θἄθελα νἆμουνα στραβὸς Νόνη, γιὰ νὰ μὴν τἆβλεπα ποτὲς αὐτά.

— Σούστριψε ἡ βίδα ναύτη, αὐτὸ εἶναι. Δὲς τὴ θάλασσα. Εἶναι δικιά τους, καὶ δικιά μας, αὐτὸ θὰ πῇ πὼς εἴμαστε ὅμοιοι. Εἶναι γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ μᾶς Χόρρε!

(Βυθισμένοι κι' οἱ δυὸ στὶς σκέψεις, βλέπουν τὸν πλατὺ ὁρίζοντα. Μακρυὰ φαίνεται ἡ πράσινη γραμμὴ τοῦ νεροῦ, καὶ ὅμως βασιλεύει αὐτὴ ἐπάνω σ' ὅλα, σὰ καὶ κεῖνα τὰ λευκὰ σύγνεφα, ποὺ πρόβαλλαν ξαφνικὰ στὴ μέση τοῦ γαλάζιου οὐρανοῦ κι' ἔσμιξαν σ' ἕνα βασιλικὸ θρόνο γιὰ τὸν ἐρχόμενο Κύριο. Ἀσπρίζει ἕνα μικρὸ πανάκι, ἔγυρε ἀπ' τὸν ἄνεμο καὶ τρέχει πρὸς τὴν ἐλεύθερη ἔκταση, καὶ τὰ στήθια ἀνασαίνουν μ' ὅλο τὸ πλάτος, τὸν ἀγέρα καὶ τὸ φῶς).

ΧΑΓΓΑΡΤ.— Γκρινιάζεις Χόρρε; Τί βλάκας ποῦσαι νὰ γκρινιάζῃς.

ΧΟΡΡΕ.— Θέλω νὰ πάω ἐκεῖ, Νόνη! (δείχνει μὲ τὸ χέρι τὸν ὁρίζοντα).

— Μὰ εἶσαι βλάκας—γιατὶ γκρινιάζεις;

— Δὲν εἶμαι βλάκας, καπετάνιε. Μὰ σὺ τὴν ξέχασες τὴν ἀλήθεια, Νόνη, σὰν τὸν ἀράπη. Θαρρεῖς πὼς ἐκεῖνοι τὸν ἀγαποῦν αὐτὸν ἐδῶ; (Δείχνει τὸν ὠκεανό). Ὄχι! Πέρνουν ἀπ' αὐτὸν ὅτι βροῦνε, ψάρια, φύκια, θρύμματα καραβιῶν. Ἀπάνω στὰ κομμάτια τῶν καραβιῶν βράζουν τὴ σοῦπα τους, Νόνη! Αὐτὸς τοὺς χρειάζεται μόνο γιὰ νὰ τὸν ξεγυμνώνουν,—νά, πῶς τὸν ἀγαποῦν.

ΧΑΓΓΑΡΤ.—Ὅπως τὸν πατέρα ποὺ τοὺς φθείρει—αὐτὸ ἀγαποῦν νὰ πῇς καλύτερα ναύτη.

ΧΟΡΡΕ.—Ὄχι, Νόνη, ὅπως τὴ κατσίκα ποὺ ἀρμέγουν. Εἶδες κανέναν ἄνθρωπο ἐδῶ, ποὺ νὰν τὴ χαιρετήσῃ τὴ θάλασσα; Ὄχι. Χαίρεται ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἐδῶ μοναχὰ φτύνουν, θὰ τὴν ἐκαταριόντανε κι' ὅλας, μὰ σκιάζονται. Τὴν μισοῦν Νόνη, τὴν σκιάζονται σὰ κανένα ἔκτρωμα, τὴν ξεγελοῦν, καθὼς τὸ Θεό! Ἐσὺ ἤσουν μιὰ φορὰ μαζί της, τώρα εἶσαι ἐχτρός της: ἡ στεριὰ εἶναι πάντα ἐνάντια στὸ νερὸ Νόνη.

ΧΑΓΓΑΡΤ.—Ἡ στεριὰ εἶνε πάντα ἐνάντια στὸ νερό! Ἂν τὸ σκέφτηκες αὐτὸ μονάχος σου, εἶναι πολὺ καλό.

ΧΟΡΡΕ.—Καὶ τὰ μάτια σου οὔτε αὐτὸ πιὰ δὲν τὸ βλέπουν; Ἄχ, Νόνη! Ποτὲς σου δὲν ἤσουν πάρα πολὺ καλὸς αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια, μὰ ἐκεῖνος—σάμπως εἶναι καλός; Μὰ σὺ ἤξερες νὰ χαρίζῃς καθὼς καὶ κεῖνος. Ἄχ, Νόνη! Τοὺς πετοῦσες λεφτά, τζίν, χορούς, φύσαγες ἀπάνω τους ἕνα θερμὸν ἀγέρα ἀπ' τὸ ὁποῖο χτυποῦσαν οἱ καμπάνες τους, —νά, τί ἔκανες σὰν ἐρχόσουνα στὴ γῆ! Εἶχες συντρόφους, ποὺ ἀγαποῦσες, μὰ εἶχες καὶ ἐχτρούς. Μὰ ποῦ εἶναι τώρα οἱ ἐχτροί σου;—ὅλοι εἶνε φίλοι σου.

ΧΑΓΓΑΡΤ.—Ὄχι ὅλοι.

ΧΟΡΡΕ.—Εἶμαι μπεκρῆς, αὐτὸ εἶναι σωστό, ἀπὸ καιρὸ πιὰ ἔπρεπε νὰ μ' ἔχουν κρεμάσει στὴν ἀντένα, ὡς τόσο θὰ ντρεπόμουνα νὰ ζῶ χωρὶς ἐχτρούς· ὅποιος δὲν ἔχει ἐχτροὺς ἐκεῖνος εἶναι πάντα λιποτάχτης, Νόνη.

ΧΑΓΓΑΡΤ.—Τί καλὰ ποὺ κουβεντιάζομε μαζί, σὰ φίλοι. Κουράστηκα λίγο νὰ χαμογελῶ, ἴσως τὸ πρόσωπο μου νὰ μὴν εἶναι μαθημένο σ' αὐτό,—δὲν ξέρω, ἴσως. Μὰ εἶμαι κουρασμένος. Καὶ ἕνας ἄνθρωπος μ' ἐμποδίζει νὰ ζήσω. Μὰ ἴσως πάλι νἆναι ὅλα αὐτὰ ὄνειρο. Τὸ σκέφτηκες αὐτό, Χόρρε; Ἔ, μὴν τὸ σκέφτεσαι, κι' ἐγὼ δὲν τὸ σκέφτομαι πιά. Καὶ νά, τί θάτανε καλό: νὰ τσάκιζα τὸ πόδι μου.

— Αὐτὸ πάλι γιατί; Κάτι πολὺ ζόρικα πιάνεις τὸ τιμόνι, Νόνη.

— Γιὰ νὰ νοιώσω πόνο.—Πιὸ σιγά, ἔρχεται ἡ Μαριέτ!

— Ἡ γυναῖκα σου. Ναί, ἔρχεται ἡ γυναῖκα σου.

— Πιὸ σιγὰ ναύτη! Μ' ἐμποδίζει νὰ ζῶ ἕνας ἔνθρωπος—ὡς τόσο εἶμαι εὐτυχισμένος, σοῦ τὸ βεβαιώνω, εἶμαι εὐτυχισμένος, φίλε μου. Μὰ ὄχι, γιὰ δὲς μονάχα πῶς ἔρχεται ἡ Μαριέτ. Ἄκου: ἦταν στὸν ὕπνο μου ποὺ εἶδα τὸν ἄνθρωπο ποὺ μ' ἐμπόδιζε νὰ ζῶ..... Καλὴ μέρα, Μαριέτ, ἀδερφοῦλα!

— Καλὴ μέρα, Γάρτ! Δὲ μοῦ μίλησες ποτὲς σου ἔτσι.

— Σ' ἀρέσει;

(Στέκει ἀντικρὺ στὴ Μαριὲτ καὶ περιφέρει μ' ἐμπιστοσύνη τὸ δάχτυλο γύρω στὰ μάτια της).

— Τί μεγάλα μάτια! Μέσα στὰ μάτια σου πρέπει νὰ φαίνονται πολλά, Μαριέτ, πολλὴ θάλασσα, πολὺς οὐρανός. Ἀμ' στὰ δικά μου;

(Στρέφει πρὸς τὴ θάλασσα καὶ φέρνοντας γύρω στὰ μάτια τὰ κουλουριασμένα δάχτυλα, κυττάζει καὶ λέει ἤσυχος πιά:)

— Καὶ στὰ δικά μου φαίνονται πολλά.

— Χόρρε..... (ἀρχίζει ἡ Μαριὲτ καὶ ὁ Χάγγαρτ γυρίζει μὲ βία).

— Λοιπὸν—ὁ Χόρε; Γιατὶ δὲν τὸν ἀγαπᾶς Μαριέτ; Μοιάζουμε τόσο πολὺ οἱ δυό μας.

— Αὐτὸς σοῦ μοιάζει ἐσένα; (λέει ἡ γυναῖκα περιφρονητικὰ)—Ὄχι Χάγγαρτ! Ἄκου λοιπὸν τί ἔκανε: ἔπιασε πάλι σήμερα κι' ἔδωσε ντζὶν στὸ μικρὸ Νόνη. Ἔβρεχε τὸ δάχτυλο του καὶ τοῦ τὄδινε, θὰν τὸ σκοτώσῃ ἔτσι τὸ παιδί, πατέρα.

(Ὁ Χάγγαρτ γελᾷ:)

— Σάμπως εἶναι τόσο κακὸ αὐτό; Κι' ἐμένα μοῦ τὄκανε αὐτό.

— Καὶ τὸν βούτηξε στὸ κρύο νερό. Τὸ παιδὶ εἶναι πολὺ ἀδύνατο.

(Λέει σκυθρωπὰ ἡ Μαριέτ).

— Δὲν μ' ἀρέσει σὰ μιλᾶς γι' ἀδυναμίες. Τὸ παιδί μας πρέπει νἆναι γερὸ—Χόρρε! Τρεῖς μέρες χωρὶς ντζίν.

(Δείχνει μὲ τὰ δάχτυλα: τρία)

— Ποιὸς χωρὶς ντζίν; Ἐγὼ γιὰ τὸ παιδί; (Ρωτάει σκυθρωπὰ ὁ Χόρρε).

— Ἐσύ! (ἀποκρίνεται μὲ ὀργὴ ὁ Χάγγαρτ) Γκρεμίσου ἀπὸ δῶ.

(Ὁ Ναύτης μαζεύει σκυθρωπὸς τὰ πράγματά του: μιὰ καπνοσακοῦλα, τὴ πίπα του καὶ τὸν ἀσκὸ—καὶ φεύγει τρεκλίζοντας, δὲν ἀπομακρύνεται ὅμως: κάθεται σὲ μιὰ γειτονικὰ πέτρα. Ὁ Χάγγαρτ καὶ ἡ γυναῖκα του τὸν παρακολουθοῦν μὲ τὸ βλέμμα).

(Συνέχεια)

Ἀπ' τὸ Ρωσσικό: ΑΘΗΝΑ Ι. ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

GOETHE

ΑΠΟ ΤΙΣ ΡΩΜΑΙΚΕΣ ΕΛΕΓΕΙΕΣ

1

Πεῖτε μου, πέτρες· μιλήστε, ψηλὰ ἐσεῖς παλάτια!
Δρόμοι, ἕνα λόγο! Καὶ σὺ δὲν ταράζεσαι, ὦ πνεῦμα;
Ναί, στὰ ἱερά σου τὰ τείχη, ψυχὴ ἔχουν τὰ πάντα,
Ρώμη αἰωνία, καὶ μόνο σὲ μὲ δὲ μιλᾶνε.
Ὦ ποιὸς θὰ μοῦ πῇ, σὲ ποιὸ παραθύρι ἐκοιτοῦσα
Τὄμορφο πλάσμα, χαρὰ στὴ ζωή μου ποὺ ἐσκόρπαε;
Τοὺς δρόμους δὲ μάντεψα, αὐτοὺς ποὺ διάβαινα πάντα,
Γιὰ χάρη της χάνοντας τὸν πολύτιμο χρόνο;
Βλέπω ἀκόμα ναούς, παλάτια, κίονες κ' ἐρείπια,
Σὰν ξένος ποὺ τοῦ ταξειδιοῦ του περνάει τὶς ὧρες.
Μὰ σὲ λίγο πᾶνε ὅλα, κ' ἕνας μόνο θὰ μείνῃ
Ναός, τῆς Ἀγάπης, τὸν ἐκλεχτὸ νὰ προσμένῃ.
Εἶσαι ἕνας κόσμος, ὦ Ρώμη· μὰ δίχως ἀγάπη
Τίποτα ὁ κόσμος, καὶ ἡ Ρώμη δὲ θἄτανε Ρώμη.

17

Κάποιους ἤχους μισῶ· μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλα
Μισῶ τὸ σκυλὶ ποὺ ἀλυχτᾶ: ξεσκίζει τ' αὐτιά μου.
Ἕνα σκυλὶ μοναχὰ τὸ γροικῶ μὲ χαρά μου
Ν' ἀλυχτᾶ, τὸ σκυλὶ ποὺ ἔχει ὁ γείτονας θρέψει.
Τὴν κοπέλλα ἀλυχτοῦσε, ποὺ στὸ σπίτι μου ἐρχόταν
Μυστικά, κ' ἦταν φόβος τὸ κρυφὸ νὰ προδώσῃ.
Τώρα ἀλυχτᾶ καί: Νάτη, ἔρχεται! λέω μὲ τὸ νοῦ μου,
Ἡ θυμᾶμαι τὰ χρόνια, ποὺ ἡ ἀγάπη μου ἐρχόταν.

ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ

Ὡς στῆς αὐγῆς τὴ λάμψη
Γύρω μου ἀνάβεις,
Ἄνοιξη ἐσὺ κ' ἐρωμένη!
Μ' ἀγάπης χιολόμορφο πόθο
Τὴν καρδιά μου γεμίζει
Τῆς αἰώνιας σου θέρμης
Τὸ αἴσθημα τὸ ἅγιο,
Ἀτέρμαντο Κάλλος!

Νὰ σὲ πιάσω ἂς μποροῦσα
Στὰ χέρια μου ἐτοῦτα!

Ἄχ, στὰ στήθεια σου ἀπάνω
Γέρνω, ὅλο πόθο,
Καὶ τ' ἄνθη σου, ἡ χλόη
Πληροῦν τὴν καρδιά μου.
Τὴ φλογώδη δροσίζεις
Τοῦ στήθους μου δίψα,
Τῆς αὐγῆς ἀπαλόπνοον ἀγέρι.
Πέρα τὸ ἀηδόνι μὲ κράζει
Μ' ἀγάπη, ἀπ' τὸν κάμπο, ποὺ ὁμίχλη σκεπάζει.

Ἔρχομαι! Φτάνω!
Γιὰ ποῦ; Ἄχ, γιὰ ποῦ;
Ἀπάνω ψηλὰ—
Χαμηλώνουν τὰ νέφη
Στὴ γῆν ἐδῶ κάτω—τὰ νέφη
Στὴν ἀγάπη, ποὺ ὁ πόθος τὴ φλέγει, ὅλο κλίνουν.
Σὲ μένα! Σὲ μέ!
Στὸν κόρφο σας μέσα,
Ψηλά!
Νὰ ζώνω, καὶ νἆμαι ζωσμένος!
Ψηλά, στὰ στήθεια σου ἀπάνω,
Τῆς ἀγάπης Πατέρα!

AUGUST von PLATEN

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΞΕΝΟΣ

Ο ΓΕΡΟΣ

Τί θὲς ἐδῶ; Ὁ βοριὰς σκορπᾶ
Στοὺς ἔρμους δρόμους θρῆνο·
Βροχή, κακό, φυσομανᾶ,
Κ' ἐδῶ ὄχι, δὲ σ' ἀφήνω.

Ἔλα στὸ σπίτι, χαρωπὸ
Ποὺ μὲς στὸ φῶς γιορτάζει·
Σέρνει ὁ καθένας τὸ χορὸ
Καὶ τὰ ποτήρια ἀδειάζει.

Βλέπει κανένας τὴ χαρὰ
Ν' ἀστράφτῃ στὴ μορφή τους·
Ἡ ὥρια νυφούλα μοναχὰ
Δὲ χαίρεται μαζί τους.

Μὴ στέκεις ἄδουλος ἐκεῖ,
Κάνε καρδιά, ἔλα τώρα!
Ὁ ἀφέντης μου ὅλους τοὺς καλεῖ
Μὲ τὴν καλὴ τὴν ὥρα!

ΤΟ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙ

Ἄσε με, γέρο, ν' ἀκουμπῶ
Σὲ τούτη τὴν κολώνα·
Ἀπ' τὰ βιολιὰ κάλλιο ἀγρεικῶ
Τὴν μπόρα τοῦ χειμῶνα.

Κρασὶ νὰ πιῶ δὲ θέλω ἐγὼ
Στοῦ τραπεζιοῦ μιὰν ἄκρη,
Νὰ μὴ νοθέψω τὸ γλυκὸ
Μὲ τὸ πικρό μου δάκρυ.

Τὰ μάτια μου οὔτε μιὰ στιγμὴ
Τὸ γέλιο θὰ σκορπᾶνε,
Ἀφοῦ ἡ νυφούλα δὲν μπορεῖ,
Ταίρι δικό μου νἆναι.

Νὰ πῇς τοῦ ἀφέντη σου, χορὸ
Μόνο νὰ μὴν ἀρχίσῃ,
Γιατὶ ἕνας μὲ σπαθὶ γυμνὸ
Καρτέρι ἐδῶ ἔχει στήσει!

(Μετάφραση) ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

OSSIAN

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Σὰ θυρεὸς τῶν ἀντρειωμένω ἐκείνων
πατέρω μας, ὦ ἐσύ, ποὺ λογυρίζεις
κυκλοτερὴς ἀπάνου ἀπ' τὶς κορφές μας!
τὸ θεῖο σου φῶς ποῦθε πηγάζει, ὦ ἥλιε;

Προβαίνεις βασιλέας καὶ τἄστρα κρύβουν
τὸ φέγγος, κὴ σελήνη χλωμὴ κρύα
βυθίζεται στὴ δύση. Μὰ ἐσὺ τρέχεις.
Ποιὸς ἄλλος νἀκλουθήσει σε εἰν' ἄξιος!

Οἱ δρῦες τῶν ὀρέων γεράζουν, πέφτουν
μὰ καὶ τὰ ὄρη ἀκόμη τρώει τα ὁ χρόνος.
Ὁ ὠκεανὸς ξογκώνεται, μὰ πέφτει,
βυθίζεται στὰ σκότη τὸ φεγγάρι.

Μόνος ἐσύ! κιἀδιάκοπα ἔχεις νιάτα
καὶ τὴ χαρά σου ὡς φῶς μᾶς τὴ σκορπίζεις.
Μπόρες τὸν κόσμο δέρνουν καὶ σκοτάδια,
οἱ κεραυνοὶ κυλιοῦνται μέσ' στὸ χάος.

Κὴ ἀστραπὴ πετάει μὲ μιᾶς καὶ σβήνει.
Μὰ σὺ ὅλο νιὸς πεντάμορφος προβάλλεις
πέρκαλος μέσ' στὰ γνέφη, περγελώντας
τὶς μπόρες, τοὺς ἀνέμους, τοὺς χειμῶνες!

(Μετάφραση) Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ÉMILE VERHAEREN

Τ' ΑΡΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΣΠΕΡΑΣ

Καθὼς ἡ νύχτα ἡ παγερὴ τὸ δῶμα της σηκώνει
ἐκεῖθε κάτω, πίσω ἀπ' τὶς ἐρεῖκες κι' ἀπ' τὰ δάση,—
ἡ ἑσπέρα, ποὺ πεθαίνει, μὲς 'ςτὸ βάλτο ἡ ἑσπέρα, ρίχτει
τὴ λάμψι ἀπ' τὸ σπαθί, τὸ μάλαμμα ἀπὸ τ' ἅρματά της,

ποὺ κυματίζουν 'ςτὰ νερὰ καὶ πλέουν, λαμπρά, μὰ κούφια,
κι' ἀπ' τὴν ἡμερινὴ ἀντηλιὰν ἀκόμα χαϊδεμμένα
κι' ἀλαφροφιλημένα ἀπ' τὸ νυχτερινὸ τ' ἀχεῖλι
τῆς δεητικιᾶς σελήνης μὲ τὰ δάχτυλα ἀπ' ἀσημι,

τῆς ἔρημης, πού, ἀνάμνησι χλωμή, τὸ φῶς θυμᾶται,
καὶ τ' ἄμετρα, τρεμουλιαστὰ τῆς χρυσαυγῆς τὰ οὐράνια,
ἀνάμνησι χλωμή, τοῦ αἰθέρα τὴ χλωμὴ χλωμάδα,
παντοτεινὰ χλωμὴ καὶ μακρινή, ἡ σελήνη.

(Les Soirs)

Τ' ΩΡΑΙΟ ΚΟΡΑΣΙ

Στοῦ θέρου τὴν καρδιά, ποὺ τὰ χρυσάφια του ἀνασκώνει,
ποὺ ἡ λάμψι γίνεται πιοτὸ κι' ἀνάσα καὶ προσφάγι,
ὧρες τὸ βῆμα σου ἀκλουθῶ, κι' ἀπ' τὴν ὑγειὰ χορταίνω
ποὺ ζώνει τὸ ἴσιο σου κορμί, σᾶ στέκει ἢ καὶ σᾶ σειέται.

Ἡ ἀληθινὴ δουλειά, ἡ τραχειά, τὶς ἄσκησές σου ἀναύει,
τ' ἀγόρια μὲ τὰ δρέπανα ρίχνουν κομμένο στάρι,
μὰ ἐσύ, μὲ χεροδύναμα τὰ μπράτσα, δεματιάζεις
πλῆθος χερόβολα, ζωσμένα μὲ σανοῦ κοτσάνια.

Τὸν λαχταρᾷς τὸν κάματο, τὸν ἵδρωτα, τὴ φούρια,
ἄθλησιν ἄξια, διάφωτη μέσα 'ςτὴν πλήσια λάμψι,
κ' εἶναι τὰ μάτια σου ἄσφαλτα κ' εἶναι ἄβλαβα ἀπ'τὴ σκόνη
ποὺ γύρω ἀπὸ τοὺς μόχτους σου ἡ βιάσι σου τινάζει.

Αἷμα ξανθὸ τὶς φλέβες σου κι' ἀδρὸ ἕνα γῦρο τρέχει
καὶ βάφει τὶς ὁλόρθες σου καὶ λεύτερες λαγόνες,
ὁλόσγουρα ἔχεις τὰ μαλλιά, τ' ἀχεῖλι σαρκωμένο,
καὶ τὸ κορμί σου χαίρεται πὼς περπατεῖ νὰ νοιώθῃ.

Ἴσα μὲ τοῦ Ἀσπερνοῦ τὶς ὧρες, ποὺ ἀπ' τὸ θέρο στρέφουν
δουλεύτρα, παγαινόρχεσαι, 'ςτὸ χρέος σου πάντα σκλάβα·
τὸ πεῖσμα, σᾶν κληρονομιὰ τῆς Φλάντρας τῆς γεννήτρας,
πάνω ἀπ' τὰ ὀγρὰ τὰ μάτια σου τὴν ὄψι σου ζαρώνει.

Ἔτσι, 'ςτὴ Χάμμη, ἢ 'ςτὶς ὀχτιὲς τοῦ Τάμεσι, ὅσοι νοιώθουν
ξάφνω ἀπὸ ἀγάπη ἀπρόφταστη νὰ πνίγεται ἡ καρδιά τους,
νείρονται τὰ φανταχτερά, τὰ εἴκοσι ὡραῖα σου χρόνια,
τὸ δεῖλι, σᾶ στοχάζονται τὴ νηὰ ποὺ θὰ διαλέξουν.

Τὸ παστρικό σου σπιτικὸ μὲ τὸ στητὸ σινιάλο,
μὲς 'ςτῶν τρανῶν, μεστῶν σταχυῶν τὴ λάμψι, θὰ γελάσῃ·
κ' ἡ λευτεριά σου, βολικιὰ καὶ πρόθυμη, θὰ σκύψῃ,
κ' ἡ τάξι, ὁ πλοῦτος, θὰ σταθοῦν 'ςτὴ στέγη σου ἀπὸ κάτω.

Κι' ἀπὸ τ' ἀντρίκια σπλάχνα σου ἡ ζωὴ θὲ ν' ἀναβρύσῃ
πλήθεια, τρισδύναμη, ἄμοιαστη, καθὼς 'ςτὰ πρῶτα χρόνια,
καὶ τὰ παιδιά σου παίνεμμα κι' ἀπαντοχὴ θὰ στέκουν
'ςτ ἀράθυμά σου γηρατειά, 'ςτὸ δίκαιο θάνατό σου.

(Les blés mouvants)

JEAN MORÉAS

(Ἀπ' τὴ συλλογὴ «Les Syrtes»)

Κίτρινα ρόδα ζώνουν τὸν κορμὸ
τῶν τρανῶν πλατάνων, μὲς 'ςτὸ περιβόλι
ποὺ εἶναι σᾶν ἕνα ξαφνικὸ κουδούνισμα
τὸ νερό, ποὺ 'ςτὶς στρογγυλὲς τὶς στέρνες στάζει.

Τὴ χαραυγή, κανένα χτύπημα φτερῶν
καμμιὰ πνοή, τὸ δεῖλι, ποὺ τὰ μέτωπα νὰ γέρνῃ,
τῶν κρίνων τῶν χλωμῶν, καὶ τῶν χλωμῶν
τῶν κρινανθιῶν, 'ςτὸ φέγγος μιᾶς ἀόριστης σελήνης.

Καί, 'ςτὴν ἀπανεμιά, ποὺ ἡ δροσιὰ πέφτει,
μοιάζει σᾶν μιά, ἔτσι, σᾶν εἰρήνη τάφου,
μοιάζει πὼς ἕνας θάνατος νωχελικὰ θὲ νἄρθῃ

'ςτὰ μάτια μας νὰ βάλῃ τὸ πονετικό του χέρι,
μὲς 'ςτὴν ἀπανεμιά, ποὺ οὔτε ψυχὴ δὲν κλαίει,
μήτε ἀπ' τὸ διάστημα, μήτε ἀπ' τὸ δάσος.

(Μετάφραση) ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΕΒΑΛΤ (*)

ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΗΤΗ ΠΕΤΕΡ ΦΕΡΔΙΝΑΝΖΕΝ

Ἀγαπητέ μου παιδικὲ φίλε καὶ σχολικὲ σύντροφε!

Τελευταῖα διάβασα στὴν ἐφημερίδα πὼς σὲ κατεδίκασαν σὲ ἰσόβια εἱρκτή. Δὲν μπορεῖς νὰ φανταστῇς, τί βαθειὰν ἐντύπωση μοῦ ἔκανε αὐτό. Ἴσως νὰ μ' ἔχῃς ξεχάσει ὁλότελα. Ἐγὼ ὅμως σὲ θυμᾶμαι πολὺ καλά, γιατὶ παίζαμε μαζὶ σὰν εἴμαστε παιδιά, γιατὶ ἤσουν ἀπὸ κάθε ἄποψη καλύτερος ἀπὸ μένα καὶ σὲ φθονοῦσα ἀκατάπαυτα.

Ἐγὼ κατοικοῦσα σ' ἕνα σπίτι ποὺ ἔβλεπε πρὸς τὸ μεγάλο δρόμο, ἐσὺ δὲ στὴ σοφίτα ἑνὸς σπιτιοῦ, ἀπὸ τὸ πίσω μέρος τῆς αὐλῆς. Εἶχα τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀδελφούς μου, τὰ καλά μου φορέματα, τὰ καλά μου παπούτσια καὶ τὸ καλό μου φαΐ. Ἡ μητέρα σου δὲν εἶχε πατέρα γιὰ σένα, ἀκόμα οὔτε φαΐ. Δὲν ἦταν μὰ τὴν ἀλήθεια καὶ ὄμορφο πρᾶγμα, νὰ κάθεται ἐκεῖ ὁλοένα, νὰ ράβῃ καὶ νὰ πεινᾷ.

Θὰ θυμᾶσαι βέβαια, ὅταν εἶχε ἔρθει τὸ ἱπποδρόμιο στὴν πόλη, ποὺ εἴχαμε συμφωνήσει, νὰ κλέψῃ ὁ καθένας μας μιὰ κορώνα, γιὰ νὰ μποῦμε μέσα.

Ἐγὼ ἔκλεψα τὸν πατέρα μου καὶ σὺ τὸν μπακάλη, ποὺ σ' εἶχε παραγιό. Τὸ ἔγκλημά μου ἦταν τρομερώτερο, γιατὶ ὁ πατέρας μου ἦταν καλὸς μαζί μου καὶ εἶχα ἕνα σωρὸ διασκεδάσεις καὶ θὰ μποροῦσα τέλος νὰ τοῦ πάρω τὴν κορώνα, ἂν τὸν παρακαλοῦσα γι' αὐτό· ἐνῶ ὁ μπακάλης σὲ χαστούκιζε καὶ σὺ δὲν εἶχες πάει ποτέ σου στὸ ἱπποδρόμιο ἢ σὲ καμμιὰν ἄλλη διασκέδαση.

Μᾶς ἀνεκάλυψαν. Ἐγὼ δέχτηκα τὴν κατσαδίτσα μου κ' ἕνα σωρὸ γλυκοπρόφερτες συμβουλές, ἀκόμα καὶ χαρτζιλίκι, γιὰ νὰ μὴν ξαναβρεθῶ, λέει, στὸν πειρασμό. Ἐσένα ὅμως σὲ σκότωσε τ' ἀφεντικό σου ἀπὸ τὸ ξύλο καὶ σ' ἔδιωξε ἀπ' τὸ μαγαζί· ὕστερα σ' ἔδειρε καὶ ἡ μητέρα σου, ὅσο μποροῦσε, καὶ σὲ φοβέρισε μὲ τὴν ἀστυνομία. Καὶ ὁ πατέρας μου μοῦ ἀπαγόρευσε νἀρχωμαι μαζί σου.

Ἐμεῖς φυσικὰ βλεπόμαστε μολαταῦτα, γιατὶ σ' ἀγαποῦσα. Ἦσουν τόσο ἔξυπνος καὶ τόσο ἱκανός. Ἦσουν ἕνας τόσο καλὸς σύντροφος κ' εἶχες ἕνα πολὺ ἐλαφρὸ χέρι: δὲ χτυποῦσες ποτέ σου τοὺς μικροτέρους ἀπὸ σένα· κι' ὅταν σοῦδινα κανένα μῆλο, τὸ μοιραζόσουν μὲ τὴν ἀδελφή σου τὴ μικρή, ποὺ εἶχε ἄλλον πατέρα ἀπὸ τὸ δικό σου κι' ὅμως δὲν εἶχε πατέρα.

Ὕστερα κάτι συνέβηκε στὸ σχολεῖο μαζί σου καὶ τιμωρήθηκες αὐστηρὰ καὶ θεωρήθηκες ἀπὸ κείνη τὴ μέρα ὡς ἀδιόρθωτος ἀπ' ὅλους τοὺς δασκάλους. Καὶ μὲ μένα συνέβηκε κάτι στὸ σχολεῖο· αὐτὸ ἦταν τόσο τρομερό, ποὺ ντρέπομαι νὰ τὸ ἐξομολογηθῶ· ὁ πατέρας ὅμως τῶδαλε ἐν τάξει τὸ πρᾶγμα καὶ οἱ δασκάλοι βοήθησαν κι' αὐτοὶ γιὰ νὰ μὴ μοῦ συμβῇ τίποτα κακό. Τότε, τὸ θυμᾶμαι ἀκόμα, συλλογίστηκα, γιατί νὰ μὴν ἔχῃς καὶ σὺ ἕνα πατέρα, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ σὲ βοηθήσῃ.

Ἔτσι πέρασε ὁ καιρὸς καὶ μεῖς δὲν ξαναϊδωθήκαμε πιὰ πολλὲς φορές. Κάποτε κάποτε ὅμως μάθαινα κανένα νέο σου καὶ ὕστερα συναντηθήκαμε ὡς στρατιῶτες.

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ εἴχες πιὰ μεταβληθῇ λίγο. Δὲν εἶχες καὶ κανέναν ἄνθρωπο, ποὺ νὰ μπορῇς νὰ προσφύγῃς, ἐνῶ ἐγὼ πήγαινα σὲ θέατρα καὶ σὲ διασκεδάσεις, ὅσες φορὲς ἔπαιρνα ἄδεια.

Νὰ—ὕστερα ἔδωσα τὶς ἐξετάσεις μου καὶ πῆρα μιὰ νύφη καὶ μιὰ θέση, καὶ παντρεύτηκα. Ἐσὺ εἶχες πρὶν ἀπὸ μένα μιὰ γυναίκα, δὲν μποροῦσες ὅμως νὰ παντρευτῇς. Ὕστερα ἀποχτήσατε δυὸ παιδιά· καὶ τὸ χρόνο, ποὺ εἶχε πέσει ὁ βαρὺς χειμῶνας, ἔκλεψες καὶ σὲ πῆγαν στὴ φυλακή. Ὅταν βγῆκες ἀπὸ τὴ φυλακή, παντρευτήκατε· τότε ὅμως ἔγινε ἡ μεγάλη ἀπεργία, ὅπου ἐσὺ καὶ οἱ σύντροφοί σου ἔπρεπε ν' ἀνθέξετε. Ἡ γυναίκα σὲ παράτησε· τὰ παιδιὰ πήγανε στὸ φτωχοκομεῖο· κ' ἕνα βράδυ ποὺ ἤσουν μεθυσμένος, ἔδειρες ἕνα χωροφύλακα, κ' ἔτσι ἤσουν πάλι ἀναγκασμένος νὰ πάρῃς τὴν ἄγουσα πρὸς τὴ φυλακή.—Ἔκτοτε δὲν ἄκουσα τίποτε γιὰ σένα, τελευταῖα μόνο διάβασα στὶς ἐφημερίδες, πὼς ἔσπασες τὸ κρανίο ἑνὸς τιμίου ἀνθρώπου, ποὺ δὲν ἐγνώριζες. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγὼ τὰ βρῆκα ὅλα εὔκολα στὴ ζωή μου· ἔχω ἕνα ὡραῖο σπίτι, χαριτωμένα παιδιά, ὑγεία καὶ τὸ εἰσόδημά μου.

Καὶ τώρα λοιπὸν πρέπει νὰ μείνῃς γιὰ πάντα στὴ φυλακή. Ἡ σκέψη αὐτὴ μοῦ εἶναι πολὺ παράξενη πράγματι, παλιέ μου φίλε, γιατὶ ἤσουν ἕνα τόσο ἄξιο παληκάρι. Εἶμαι πεπεισμένος, πὼς ἂν κατοικοῦσες σὲ σπίτι, ποὺ νἔβλεπε πρὸς τὸ μεγάλο δρόμο, θἄσουν τώρα ἐπίσκοπος τοῦ Ζέελαντ ἢ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, μ' ἕνα τέτοιο μυαλὸ σὰν τὸ δικό σου. Καὶ δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ βεβαιώσω, τί θὰ συνέβαινε μὲ μένα, ἂν ἐγὼ βρισκόμουν στὴ δική σου θέση....

Αὐτὰ ὅλα ὅμως δὲν εἶναι παρὰ μία ἰδεολογικὴ φλυαρία, ποὺ μοῦρθε σήμερα, γιατὶ ἔφαγα κατὰ τὸ μεσημέρι καὶ τώρα κάθομαι ἐδῶ καὶ καπνίζω τὸ ποῦρο μου τῆς Ἀβάνας. Καὶ ὕστερα, γιατὶ ἤμουν συνένοχός σου στὸ πρῶτο σου ἔγκλημα — — — Ὅταν τὸ καλοσυλλογιέμαι, πιστεύω

* Ὁ Κάρολος Ἔβαλτ (1856 - 1908) δὲν εἶναι βέβαια ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους συγγραφεῖς τῆς Δανίας, ἡ δὲ φήμη του στηρίζεται κυρίως στὴ φυσιολογικοπαιδαγωγικὴ ἐργασία του (Ἱστορίες ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, Τὸ μικρό μου ἀγόρι, Ἡ μεγάλη κόρη μου, Παιδικὴ σταυροφορία κτλ.). Ὅμως μερικά του ἱστορικὰ καὶ μοντέρνα διηγήματα μαρτυροῦν τὴν ἔνταση τῆς κριτικῆς ματιᾶς του καὶ διαπνέονται ἀπὸ ἕνα μοναδικὸ χιοῦμορ, τὶς περισσότερες φορὲς πικρὸ σὰν τὸ σαρκασμὸ τοῦ Στρίντμπεργ. Ἀπὸ μιὰ σειρὰ σκίτσων του, ποὺ φέρνουν τὸν τίτλο «Φωτοβολὲς» καὶ ποὺ τὸ καθένα δὲν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ εἴκοσι γραμμές, παίρνομε καὶ τὴν παραπάνω ἀνοιχτὴ ἐπιστολή, δεῖγμα αὐτὴ βέβαια πολεμικῆς καὶ σκόπιμης φιλολογίας, τόσο διάφορης ἀπὸ τὴν παραγωγὴ τῶν περισσοτέρων σημερινῶν Δανῶν (Γιάκοψεν, Δράχμαν, Νάνσεν κτλ.), ποὺ φαίνονται τόσο σύμφωνοι πρὸς τὴν ἀρχή: l'art pour l'art, μὰ ποὺ δείχνει ἐξάλλου μιὰ θαυμαστὴ λιτότητα ὕφους, τὴν καθαρότητα στὴν ἔκφραση, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερο γνώρισμα τῆς λογοτεχνικῆς ἐργασίας τοῦ Σκανδυναυοῦ ἰδεολόγου. Ἡ «Μοῦσα» ἐπιφυλάσσεται νὰ γνωρίσῃ, ὅταν ὁ χῶρος της τὸ ἐπιτρέψῃ, πλατύτερα τὸ σύγχρονον αὐτὸ συγγραφέα στὸ ἀναγνωστικό κοινό της.

ἀληθινά, πῶς ἤμουν ἐγὼ ἐκεῖνος ποὺ συνέλαβα πρῶτος τὴ σκέψη, νὰ κλέψωμε τὴν κορώνα.

Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτα τώρα πιά.

Οἱ δασκάλοι μας εἶναι ἀρκετὰ ἀπασχολημένοι γιὰ νὰ μαθαίνουν ποιὸ τὸ ὑψηλότερο σημεῖο τῶν Ἄλπεων καὶ ποιὰ ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Ὄθωνος τοῦ Ὀκνηροῦ—δὲν τοὺς μένει καιρὸς γιὰ χάσιμο γιὰ τὴν παιδαγώγηση ἑνὸς μπερμαντάκου. Οἱ παπάδες μας ἔχουν νὰ χτίσουν νέες ἐκκλησίες, γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ παλιό τους τροπάριο, καὶ ἐπαγρυπνοῦν μὴν τύχῃ καὶ κοιμηθοῦν δυὸ ἄνθρωποι μαζὶ χωρὶς τὴν ἄδειά τους—αὐτοὶ δὲν μποροῦν ν' ἀσχοληθοῦν μὲ μιὰ χαμένη ψυχὴ σὰν τὴ δική σου. Οἱ δικασταί μας ἔχουν νὰ κάνουν ἕνα σωρὸ ἐπικερδεῖς ἐπιχειρήσεις, γιὰ νὰ προφυλάξουν τὸ χρῆμα τοῦ κόσμου—οἱ πολιτικοὶ κάθονται ὅλο τὸν καιρό τους γιὰ νὰ μοιράσουν τοὺς φόρους — — δὲ γίνεται τίποτα, παλιέ μου φίλε, πρέπει νὰ πᾶς στὴ φυλακή. Γιατὶ δὲν *μποροῦμε* ν' ἀνεχθοῦμε, πῶς ἐπρόσβαλες ἕνα τίμιον ἄνθρωπο καὶ τοῦ σύντριψες τὸ κρανίο. Κι' οὔτε μποροῦμε, δόξα νἄχῃ ὁ θεός, νὰ χαστουκίσωμε τὸν ἐπίσκοπο τῆς Ζέελαντ ἢ τὸν ὑπουργὸ τῆς Δικαιοσύνης.

Μά, καθὼς εἴπαμε—θὰ τὸ καταλαβαίνῃς καλά... αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστο γιὰ μένα. Γιατὶ ἤσουν ἕνα ἱκανὸ παληκάρι καὶ τὸ κάτω κάτω πολὺ πιὸ ἄξιο ἀπὸ μένα.

Ὁ πιστός σου

Κάρολος Ἔβαλτ

(Μετάφραση Π. Στ.)

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ (2)

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΤΙΣΜΟΥ

(«Φίλει τὴν ἀλήθειαν κἂν πικρὰ ᾖ»)

Τὸ μόνο μέσο γιὰ νἀποδειχτῇ πῶς ὁ συμβατισμὸς εἶναι τὸ φαρμάκι τῆς Τέχνης, εἶναι ἡ ἀναγκαστικὴ παραδοχὴ πῶς σὲ κάθε καλλιτεχνικὸ ἔργο ἡ δημιουργία εἶναι ὁ πρώτιστος καὶ ἀναπόφευκτος ὅρος. Δημιουργία ὅμως καὶ συμβατισμὸς εἶναι δυὸ ἰδέες ὄχι μόνο ἀντίθετες παρὰ καὶ ἀλληλοαποκρουόμενες. Ὁ συμβατισμός, ποῦ εἶναι ἡ παρακμή, τὸ ξέπεσμα καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς κάθε δημιουργικότητας, δὲν μπορεῖ νὰ πλησιάζῃ κἂν τὴ δημιουργία ἀφοῦ μονάχα ἀπὸ τὶς στάχτες του μπορεῖ νὰ τῆς δώσῃ πνοὴ καὶ ὑπόσταση. Θὰ πῇ ὅμως ἄραγες ἀπ' αὐτὸ πῶς κάθε συμβατικὸ ἔργο δὲν εἶναι καὶ ἔργο Τέχνης; Ἀδίσταχτα λέμε κατ' ἀρχήν, ναί. Στὴν τεχνοκρισία μονάχα σιγὰ σιγὰ τὸ κριτήριο μετατοπίστηκε καὶ κατάντησε στὸ νὰ ζυγιάζωνται τὰ ἔργα ὄχι πιὰ ἀπὸ τὴν παρουσία, παρὰ ἀπὸ τὴ δόση τοῦ συμβατισμοῦ. Μἄλλα λόγια ἕνα καλλιτέχνημα—ἂς τὸ ποῦμε ἔτσι—ποῦ φαίνεται κάπως λιγώτερο συμβατικὸ ἀπὸ ἕνα ἄλλο εἶναι καὶ καλλίτερό του· σπάνια ὅμως γίνεται σκέψη γιὰ τὸ ἀριστούργημα—τὸ τόσο σπάνιο—ποῦ ἐντελῶς ἀναρχικὸ καὶ ἐπαναστατικό, ἐλευθερωμένο ἀπὸ τὰ βρόχια τοῦ συμβατισμοῦ σπαρταρᾷ ἀπὸ δημιουργία· ἔτσι τὸ συνηθισμένο κριτήριο δὲ μᾶς λέει ποιὸ εἶναι τὸ ***καλὸ*** ἔργο, παρὰ μᾶς φανερώνει τὸ ***λιγώτερο κακό***· σωστὸ δηλαδὴ ἀρνητικὸ κριτήριο, ἀκριβῶς σὰν τὶς δέκα ἐντολὲς τοῦ ἑβραίου παραφέντη τοῦ Μωϋσῆ ποῦ μᾶς λένε ὄχι τὸ τί νὰ κάμουμε (ἐχτὸς ἀπὸ τὸ «τίμα τὸν πατέρα σου») παρὰ μᾶς συμβουλεύουν τὸ τί νὰ μὴν κάμουμε ἢ περισσότερες.

Σ' αὐτὸ τὸ ἀρνητικὸ κριτήριο βαστήχτηκε ὅλη ἡ κριτικὴ καὶ ἀπ' ἐδῶ πηγάζει ὅλη ἡ κριτικὴ ἐπιείκεια ποῦ ἤτανε γραφτὸ σ' αὐτὸν τὸν κατήφορο νὰ βρῇ κατρακυλῶντας καὶ τὴν ἀδυναμία, τὴ στείρωσή της. Περίεργο δὲ πῶς ἡ ἀδυναμία τοῦ δημιουργοῦ συντραβᾷ καὶ τὴν στείρωση τοῦ κριτικοῦ.

Γιὰ νὰ πιάσωμε λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἀφήκαμε, ἂς τονίσουμε πῶς ἀφοῦ ἡ ἀναρχία εἶναι ἡ ζωτικὴ ἀνάγκη στὴν Τέχνη, καὶ ἡ δημιουργία ὁ πρώτιστος καὶ ἀπαραίτητος ὅρος, ἡ δυὸ αὐτὲς ἰδέες συνταυτίζονται καὶ πῶς ***ἀπὸ αἰσθητικὴ ἄποψη ἀναρχία καὶ δημιουργία καθὼς τίς καθωρίσαμε εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶμα.*** Ἴσως καλλίτερα ἀπὸ τὰ μᾶς νὰ ἔννοιωσαν οἱ ἀρχαῖοι τούτη τὴ σχέση, αὐτοὶ ποῦ θεωροῦσαν τὴ δημιουργία ἕνα ὀργασμό, μιὰ ἐσωτερικὴ ἐπανάσταση στὸ μυαλὸ καὶ στὴν καρδιὰ τοῦ τεχνίτη, τὴ στιγμὴ ποῦ τὸ μυαλό του συνεπαρμένο ἀπὸ τὸ δημιουργικὸν οἶστρο ἔπλαθε τὸ καλλιτέχνημά του σὲ μιὰν ἔξαρση διανοητικῆς ἡδυπάθειας. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο νὰ βλέπωμε νὰ γκρεμίζεται στὴ χαραυγὴ τῆς δημιουργίας ὁ συμβατισμὸς ποῦ ἀνασταίνει στὴν πράϋνση καὶ τὴν κατάπαυση τῆς ἀναρχίας σωστῆς πλάστρας καὶ ζωοδότρας. Ὁ κύκλος εἶναι φαῦλος, δηλαδὴ κλειστός: δημιουργία, συμβατισμός, ἀναρχία (καὶ συνεπῶς δημιουργία) συμβατισμός, πάλι ἀναρχία, συμβατισμὸς ξανά, κτλ... Αὐτὴν τὴν κρικωτὴ ἐξέλιξη τὴ βρίσκομαι παντοῦ, σὲ κάθε τέχνη καὶ χώρα, ποῦ μὲ μεγάλα, ποῦ μὲ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα.

Μολαταῦτα τὴ διέπουν ὅροι ὅλως διόλου ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὴν Τέχνη ποῦ νὰ μποροῦν νὰ τὴν ἐπηρεάσουν ἄρκετά. Καὶ εἶναι ἐκεῖνοι ἴσα ἴσα οἱ ὅροι, (ποῦ δὲν ἔχουν αἰσθητικὴ ἀφορμὴ) ποῦ ὁ συμβατισμὸς ἐγκολπώνεται καὶ ὅπου ψωφοζῇ σὰν μανιτάρι. Συμβατισμὸς δὲ θὰ πῇ παρὰ ἔνδοση, ὑποχώρηση, παραχώρηση καὶ ἡ Τέχνη δυστυχῶς ὅσο ἀνεξάρτητη ἰδεολογία καὶ ἂν θεωρηθῇ (αὐτοῦ δὲ σύγκειται ἡ δημιουργικότητά της) δὲν μπορεῖ παρὰ στὴν ἔκφανσή της νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὸ περιβάλλον. Ἐπηρεασμὸς δὲ θὰ πῇ λογικευόμενη παραχώρηση καὶ ἡ ἐκδήλωση τῆς Τέχνης καταντᾷ ὄχι μονάχα νὰ διερμηνεύῃ τὸ ἰλίγγιο συντάραγμα τῆς ψυχῆς τοῦ τεχνίτη, παρὰ καί τὰ μικροσυμφέροντα τοῦ κράτους ποῦ ἀνήκει καὶ τἄπλυτα τῆς χώρας ὅπου ζῇ. Παράβαλλε προχειρότατα καὶ τοὺς πατριωτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς βάρδους !! μαζὶ δὲ μαῦτὰ καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα παράσιτα ποὺ φουσκώνουν τὴ σημερνὴ Τέχνη καὶ θρέφονται εἰς βάρος τοῦ Τεχνίτη. ***Ὅτι λοιπὸν σχέση ἔχει ἡ δημιουργία μὲ τὴν ἄδολη ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη, τὴν ἴδια σχέση ἔχει καὶ ὁ συμβατισμὸς μὲ τὸ σιχαμένο περιβάλλον,*** καὶ γιαὐτὴ τὴν αἰτία κάθε φορὰ ποῦ ὁ δῆθεν τεχνίτης θελήσῃ, ἀντὶ νὰ κλειστῇ στὸν ἑαυτό του, νὰ χυθῇ στὸ βόρβορο τοῦ περιβάλλοντος, θὰ πνιχτῇ ἀπὸ τὸ συμβατισμὸ καὶ θὰ κάμῃ ἕνα ψεύτικο χαρτένιο ἄθυρμα· ἴσως γίνῃ ἀκαδημαϊκὸς καὶ τὸ κράτος τοῦ καρφιτσώσῃ κανένα παράσημο, ξαδιάντροπη ἐπίδειξη τῆς ἀνθρώπινης ματαιοδοξίας· ἀπεναντίας μόνο ἅμα θελήσῃ νὰ ἰδῇ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, θἀγκαλιάσῃ τὴν ὑπέρκαλη ἁρμονία, θὰ κλωτσήσῃ τὸ περιβάλλον (νὰ ἡ ἀναρχία !) καὶ θὰ στήσῃ, αἰώνιο καὶ μαρμαρένιο βωμό, τὸ ἔργο του ποῦ δὲ θὰ φάῃ ὁ χρόνος. Τέτοιος τεχνίτης ἂς μὴν περιμένῃ οὔτε ἀκαδημίες, οὔτε δῆθεν τιμές· θὰ ἔχῃ νἀντιμετωπίσῃ μόνο τὴν ἀμάθεια τοῦ τόπου του, ποὺ ἀντιπροσωπεύῃ παχυλότατα καὶ εὐπρεπέστατα ἡ δημοσιογραφία, ψεύτρα, πόρνη καὶ πουλημένη στὴν ὑπόστασή της. Αὐτὲς ἡ μαῦρες ἀλήθειες βλέπονται δυστυχῶς σόλο τὸν κόσμο, κάθε μέρα....

Φθάνουμε σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ στὴ φιλοσοφία καὶ καταλήγουμε σ' ἄλλον παραλληλισμό: ἡ ***ὑποκειμενικότητα*** τοῦ τεχνίτη εἶναι ὅλη ***δημιουργία*** καὶ ἀναρχία γιὰ τὴν Τέχνη (καλὴ ἢ κακὴ ἀδιάφορο, δημιουργία ὅμως), ὁ δὲ ***συμβατισμὸς*** (ἀκόμα καὶ ὁ ἀνώδυνος συμβατισμὸς ποῦ μὲ τὰ ὡραῖα του φκιασίδια μπορεῖ νὰ μᾶς σαγηνέψῃ) δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ***μιὰ μορφὴ τῆς ἀντικειμενικότητας*** στὴν Τέχνη. Ἔμπνευση ἀντικειμενικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, ἡ ἔμπνευση εἶναι κάτι τὸ ὑποκειμενικό, τὸ προσωπικό, τὸ ἐγωϊστικό. Ἔμπνευση θὰ πῇ πρωτοτυπία, δημιουργία, τρέλλα, ὀργασμός, ἀναρχία. Συμβατισμὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μίμηση, σωφροσύνη, τάξη (μὰ ὄχι ὅμως καὶ ἁρμονία) ποῦ κρύβουν τόση ἀδυναμία ὅση δύναμι ξεχειλοῦν τὰ πρῶτα. Μὰ τόσο τὸ ἀπολλώνιο ὅσο καὶ τὸ διονυσιακὸ πνεῦμα ἦταν τρελλά. Ἔμπνευση καὶ μίμηση! Στὶς δυὸ αὐτὲς ἔννοιες καταντήσαμε τελειώνοντας αὐτοὺς τοὺς παραλληλισμοὺς καὶ μποροῦμε νὰ συνοψίσουμε ὅλη τὴν Ἱστορία τῆς Τέχνης ἂν θέλετε. Ὅσο κανεὶς στὴν ἔμπνευσή του δὲν ἀκούει κανένα, τόσο περισσότερο ὁ μιμητὴς μπορεῖ νὰ κάμῃ παραχωρήσεις ταπεινές, αἰσχρὲς καὶ μίζερες. Ἔτσι μονάχα φανερώνεται ποιὸς ἀπ' τοὺς δυὸ εἶναι ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης καὶ θεωροῦμε περιττὸ νὰ τὸν ὑποδείξωμε.

. . . . . .

Ἂν ξανάναβε τὸ λυχνάρι του ὁ Διογένης θαὕρισκε πολλοὺς σωστοὺς καλλιτέχνες;

Παρίσι

2. ΙΒ'. 1920 Μ. ΒΑΛΣΑΣ

— ERRATA —

Στὸ προηγούμενο ἄρθρο τοῦ κ. Βάλσα—φύλλο τέταρτο, σελίδα 64, στήλη δεύτερη, στίχος πρῶτος— ἡ φράση: «ποὺ νὰ λέῃ σταστίζεται» νὰ διορθωθῇ: «ποὺ νὰ μὴ σκοτίζεται».

ΜΑΡΤΖΙΝΑΛΙΑ

ΚΑΛΒΟΣ (1)

Ἡ φιλελευθερία του.

Δὲ μισεῖ μόνον τὸν Τοῦρκο ὁ ποιητής· μισεῖ τὸν τύραννο ἐν γένει. Τίποτε δὲν πληγώνει τόσο τὴν ἠθική του, ὅσο ἡ τυραννία. Σὲ τέτοιο βαθμὸ δὲν τὴν ἀνέχεται, ποὺ θὰ πίστευε κανεὶς πῶς σὲ οἱοδήποτε 21, κι' ὄχι μόνο στὸ Ἑλληνικό, θ' ἀφιέρωνε μὲ προθυμία τὸν ἑαυτό του. Ὅμως μάχεται ἐκεῖ ποὺ ἐτάχθη καὶ μάχεται μὲ τὰ ὅπλα του.

Τὸ Δραγατσάνι, ἡ Χιό, τὸ Σοῦλι, ἡ Πάργα, ὅλοι οἱ μαρτυρικοὶ αὐτοὶ τόποι, ὅπου οἱ Ἀγαρηνοὶ ζεστάναν τὰ χέρια τους στὰ σπλάχνα τῶν Χριστιανῶν, τοῦ ἐμπνέουν τὶς ὁμώνυμες Ὠδές, ποὺ ξεχειλίζουν ἀπὸ μῖσος, ὀργή, περιφρόνηση, τραγικὴ εἰρωνεία. (***Ἔργον ἡρῴων νὰ σφάξητε ἀθῷα παιδιά;*** κ.τ.λ.). Ἡ ἀπαισιοδοξία του, ποὺ τὴν ἔχει ἐμφυσήσει σ' ὅλες του σχεδὸν τὶς Ὠδές, προέρχεται βέβαια κι' ἀπ' ἄλλους λόγους, μὰ συχνότερη καὶ πιὸ βαθειὰ πηγὴ της ἔχει τὸ πικρότατο αἴσθημα τῆς καταδυναστεύσεως τῆς πατρίδας του. Εἶναι στιγμὲς ποὺ τελείως ἀποθαρρύνεται. (***Διατί κι' ἐδῶ ὅπου μ' ἔρριψεν....*** σελ. 50 ἔκδ. Φέξη). Ὅμως γνωρίζει ὁ ποιητὴς πῶς: «***ὅσον εἶναι τυφλὴ καὶ σκληροτέρα ἡ τυραννίς, τοσοῦτον ταχυτέρως ἀνοίγονται σωτήριοι θύραι*** (σ. 94). Κι' αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη του ἐλπίδα ποὺ λευκοχαράζει πρὸς τὸ τέλος τῶν Ὠδῶν. Χάρις στὴν ἐλπίδα αὐτὴν καὶ στὴν Ἀρετὴ ποὺ τὸν παραστέκει (***Βρύσιν! Καὶ τὰ θαυμάσια τῆς Ἀρετῆς ἀέναα...*** κ.τ.λ. σελ. 50) ξαναβρίσκει τὸ θάρρος του, τὸ ἠθικό του σθένος· λυτρώνεται.

Πρῶτα πατριώτης, ὕστερα τεχνίτης.

Ἡ λατρεία του πρὸς τὴν ἀπόλυτη ἠθικὴ τοῦ ὑπαγόρευε τάχα τὴν πατριωτικὴ καλλιτεχνική ἐνέργεια, ἢ πατριωτισμὸς κι' «ἀπόλυτη ἠθικὴ» εἶχαν τόσο στενὰ συνυφανθεῖ μέσα του, ποὺ δὲν ξεχώριζε τὰ ἀλληλοσυγχεόμενα ὅριά των; Ἦταν τάχα πρῶτα φύση ἠθικὴ κ' ὕστερα πατριώτης, ἢ τὴν ἔμφυτη βαθειὰ ἠθική του συνείδηση, τὴν εἶχε πιὸ πολὺ ἑδραιώσει μέσα του ἡ ἐξ ἴσου βαθειὰ ἔμφυτος ἑλληνικότης του; Ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ πράγμα, ὁ Κάλβος φαίνεται νὰ ἔβαζε μᾶλλον τὴν τέχνη σὲ δεύτερη μοῖρα παρὰ τὴν πατρίδα· τὴν ποίηση παρὰ τὴν ἀπόλυτη ἠθική, τὴν φιλελευθερία του. Γι' αὐτὸ κ' ἡ ποίησή του εἶναι πιὸ πολὺ ***ὄργανο*** τοῦ πατριωτισμοῦ του, παρὰ ἄδολη, ἀνιδιοτελὴς καλλιτεχνικὴ ἔκφραση. Καὶ σὲ τοῦτο ὁ Κάλβος διέφερε κι' ἀπ' τὸν Goethe κι' ἀπ' τὸν Σολωμό. Φαντάζομαι πῶς ἡ αὐτοτέλεια τῆς τέχνης εἶναι μιὰ ἔννοια ἀκατανόητη γιὰ τὸν Κάλβο. Ἀλλὰ τότε, ἀφοῦ ἤθελε τὴν τέχνη του ἐξυπηρετικὴ τοῦ πατριωτισμοῦ του, γιατὶ προτίμησε νὰ δώσει μιὰ τόσο ἀριστοκρατικὴ ἔκφραση στὸ κυρίαρχο αἴσθημά του, ἔκφραση

(1) Κύττα τὸ περὶ Κάλβου essai μου, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ α' φύλλο τοῦ περιοδικοῦ: «Οἱ Νέοι».

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ = = = = = = = = = = = =
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ = = =
ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 37 = = = = = = = =

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΔΡΧ. 10.—
» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ » 5.—
ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΛΕΠΤΑ 75.

Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ ἀνάλογα ἀφοῦ ὑπολογιστεῖ καὶ τὸ γραμματόσημο.

ἀκατάλληλη γιὰ τοὺς πολλοὺς καὶ συνεπῶς καὶ πατριωτικῶς ἄγονη ;

Τάχα νὰ μὴν τὴν προώριζε γιὰ τοὺς πολλούς ; Τάχα νὰ πίστευε πὼς μιὰ ποίηση τόσο θερμή, τόσο ὑψηλή, τόσο ζωντανὴ σὰν τὴ δική του δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴν ἐνθουσιάσει καὶ τὸν πιὸ ἄμουσο ἀκόμα, τάχα νὰ μὴν μποροῦσε νὰ ἐκφρασθεῖ κατ' ἄλλον τρόπο, ἢ μήπως στὸ ζήτημα αὐτὸ ἦταν πρῶτα καλλιτέχνης, ποὺ τίποτε δὲν τὸν ἐνδιέφερε τόσο, ὅσον ἡ μορφικὴ ἐντέλεια τοῦ ἔργου του, ποιητὴς ποιημάτων ***αἰωνίων***, κ' ὕστερα πατριώτης, δηλαδὴ συντελεστὴς δημιουργίας μιᾶς ***ἐφήμερης*** πατρίδας ;

Κάλβος καὶ Σολωμὸς

Τὸ ἔργο τοῦ Κάλβου δὲν ἔχει τὴ ζέστα, τὴν τρυφερότητα, τὸν τόνο ἐκεῖνον «τοῦ γνωρίμου» ποὺ εἶναι τόσο χαρακτηριστικὰ τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ Κάλβος μᾶς εἰσάγει σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα αὐστηρὰ ξένη, ἐνῶ ὁ Σολωμὸς σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα «δική» μας· τὰ αἰσθήματα καὶ συναισθήματα ποὺ ἐκφράζει θὰ μπορούσαμε, ἂν εἴμεθα ποιηταί, νὰ τὰ ἐκφράσουμε κι' ἐμεῖς. Μὲ τὸν Σολωμὸ ἐπικοινωνοῦμε ἄμεσα κι' ἀβίαστα· γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσουμε μὲ τὸν Κάλβο πρέπει νὰ ***μετατοπιστοῦμε***. Ὁ ἕνας, ὁ Σολωμός, εἶναι χριστιανικός, ἐρωτικός, γυναικεῖος στὴ βαθύτερή του ὑπόσταση, καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν τελευταία περιοδό του. Ὁ ἄλλος ἡρωϊκὸς καὶ μόνον ἡρωϊκός. Ἡ ἐρωτικὴ νότα λείπει ὁλότελα ἀπ' τὴν ποίησή του. Ἂν ὑπῆρχε θὲ τῆς προσέδιδε ἴσως μιὰ ζεστὴ πνοὴ σολωμική. Ὅμως οὔτε ἴχνος της δὲν συναντᾶται στὶς Ὠδές. Μόνο μερικὲς στροφὲς τῶν «Ψαρῶν» ἀπαλαίνονται ἀπὸ μιὰν ἐλαφριὰ πνοὴ εὐδαιμονισμοῦ. Γυναίκεια φωνὴ μία μόνη φορὰ ἀκούεται στὴν ποίησή του κ' εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ ἐρωτική. Εἶναι ἡ φωνὴ τῆς νεκρῆς του μητέρας, ποὺ παρουσιάζεται στὸν ποιητὴ γιὰ νὰ τοῦ κραταιώσει τὸν ὑψηλόφρονά του στωϊκισμό. (Στὴν ὠδὴν αὐτὴν—Ὠδὴ στὸ θάνατο—ὁ Κάλβος διὰ τοῦ στόματος τῆς μητέρας του ἐκφράζει καὶ τὸ φιλοσοφικό του credo, τὸ λεοπαρδικό : ναί, κόπος ἀνυπόφερτος εἶναι ἡ ζωή. Ὁ θάνατος δὲν τὸν τρομάζει ὄχι μόνο γιατὶ θὰ τὸν λυτρώσει ἀπ' ἕνα κακό, τὴ ζωή, μὰ καὶ γιατὶ μόνος αὐτὸς θὰ τὸν ἑνώσει μὲ τὴ μητέρα του. Τὸν ἀψηφᾶ. Κι' ἀπ' τὴν ἀψηφισιὰν αὐτὴν ἀντλεῖ τὸν ἀδρότερον ἡρωϊσμό, μάχεται, πλήττει ἀτρόμητος τὸν τύραννο. Σελ. 24—25 τελευτ. στροφές).

Οὔτε ἠθικολόγος, οὔτε διδακτικός.

Ὁ Κάλβος δὲν ὑπέταξε τὴν τέχνη του στὴν ἐξυπηρέτηση μιᾶς ὡρισμένης ἰδεολογίας, τῆς πατριωτικῆς, ἀλλ' ἑνὸς ἰδανικοῦ, καὶ τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ ἦταν ἡ ἀπελευθέρωση ἑνὸς μιᾶς κοινῆς πατρίδας, μὰ τῆς Ἑλλάδας. Ὁ Κάλβος δὲν εἶναι οὔτε ἠθικολόγος ποιητής, οὔτε διδακτικός, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον «ἠθικὸς» πατριώτης ποιητής.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα μᾶς συγκινεῖ καὶ στὸ μέλλον, ὅταν θάχουν ἴσως καταργηθεῖ οἱ πατρίδες, καὶ τὸν πιὸ ἄπατρι ἀναγνώστη.

Ἐπικὸς ὅσο καὶ λυρικός.

Οἱ Ὠδές, πολὺ συχνὰ κάνουν, παρ' ὅλο τὸν λυρικό τους τόνο, παρ' ὅλη τὴν πανταχοῦ παρουσία τοῦ «ἐγὼ» τοῦ ποιητή, τὴν ἐντύπωση μιᾶς λαμπρῆς ἐπικοδραματικῆς ἀφηγήσεως μᾶλλον, παρὰ λυρικῆς τοῦ 21. Τοῦτο καὶ γι' ἄλλους βέβαια λόγους σχετιζόμενους μὲ τὴν καθόλου ὑφὴ τοῦ ποιήματος, μὰ ἴσως καὶ γιατὶ τὸ πατριωτικὸν αἴσθημα ὡς κατ' ἐξοχὴν «ὁμαδικὸν» εἶναι φύσει ἀντιυποκειμενικό, ἀντιλυρικό. Ὅσο κι' ἂν σὲ μιὰ μεγάλη ψυχὴ καὶ τὰ φύσει ἀντικειμενικώτερα ἀτομικεύονται, γίνεται αἰσχύλειος ὁ ἑλληνικὸς πατριωτισμὸς ὅταν τὸν αἰσθανθεῖ ὁ Αἰσχύλος, αἴσθημα δηλαδὴ ἀτομικώτατο, λυρικώτατο, πατριωτισμὸς μὲ περιεχόμενον ἐντελῶς διαφορετικὸ —ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς— ἀπ' τὸν πατριωτισμὸ οἱουδήποτε συγχρόνου τοῦ Αἰσχύλου (καὶ τοῦτο γιατὶ ὁ ποιητὴς εἴτε ἐκφράσει ὅ,τι αὐτὸς μόνος ἰδιαίτατα αἰσθάναται—λυρισμὸς νεώτερος, συμβολισμὸς— εἴτε ὅ,τι μὲ ἄλλους μαζί, δὲν μπορεῖ παρὰ ν' ἀτομικεύσει τὸ γενικό, νὰ τοῦ δώσει τὸ χρῶμα τοῦ ἐγώ του—καὶ αὐτὸ μᾶς ἐνδιαφέρει—) ὅμως τὸ πατριωτικὸν αἴσθημα, ὡς κατ' ἐξοχὴν ὁμαδικόν, ὅσο κι' ἂν ἀτομικευθεῖ, ὅσο κι' ἂν λυρικοποιηθεῖ, διατηρεῖ πάντα κάποιαν ἀντικειμενικότητα, κάποιαν «ἐπικοφάνειαν» συμφυᾶ μὲ τὴν ὑπόστασή του, ποὺ εἶνε πολὺ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο, τελείως ν' ἀποβληθεῖ.

Γι' αὐτὸ κι' ὁ πατριωτικὸς ποιητὴς Κάλβος, κάνει συχνὰ τὴν ἐντύπωση ἐπικοῦ πιὸ πολύ, παρὰ λυρικοῦ ἀφηγητοῦ τοῦ 21.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Στὸ περασμένο φύλλο, στὴν ἴδια στήλη, μιλήσαμε, παραθέτωντάς την, γιὰ μιὰ κριτικὴ μελέτη τοῦ κ. Μ. Βάλσα γιὰ τὸν κ. Δ. Βουτυρᾶ. Σήμερα πρόκειται νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ δημιουργικὴ ἐργασία τοῦ κ. Βάλσα, ποὺ ἔχει κι' ὅλας στὸ ἐνεργητικό του ἕνα τρίπραχτο δρᾶμα, δημοσιεμένο στὰ «Γράμματα» τῆς Ἀλεξάντρειας, μὲ τὸν τίτλο «Πονεμένες ψυχές», κι' ἀκόμα μιὰ καλοδουλεμένη καὶ ἀξιόλογη μετάφραση ἀπ' τὴν «Ballad of Reading Gaol» τοῦ Oscar Wilde, ἰδιαίτερα δὲ γιὰ τὴ μονόπραχτη ἠθογραφικὴ κωμωδία, ποὺ δημοσίεψε στὰ δυὸ τελευταῖα τεύχη τοῦ δημοτικοῦ περιοδικοῦ τῆς Πόλης «Λόγος».

Στὸ σαλόνι ἑνὸς ὁμογενῆ, ποὺ πέθανε στὸ Παρίσι, χωρὶς συγγενεῖς, μὰ καὶ χωρὶς λεφτά, μαζεύονται μερικοὶ «τεθλιμένοι φίλοι» καὶ κάποιος μακρυνὸς ἀνηψιός, γιὰ νὰ κανονίσουνε τὰ τῆς κηδείας. Εἶναι γνωστοὶ κοινωνικοὶ τύποι, ὁ ἀλύτρωτος πρόεδρος φιλανθρωπικῶν σωματείων, ποὺ μόνο λόγο ὑπάρξεως ἔχουνε τὴ φιγοῦρα, ὁ de Μυράν, τέως κύριος Ντεμιρτζάνης, ποὺ ἄλλαξε τὄνομά του ἐπὶ τὸ ἀριστοκρατικώτερον, ὁ ἀνήθικος καὶ ὑποκριτὴς παπᾶς κ.λ.π. ὅλα δηλαδὴ τὰ «κοινωνικὰ σιχάματα», οἱ «θερσίτες τῆς κοινωνίας». Τὰ πρόσωπα μιλοῦνε κι' ἐνεργοῦν, τὰ φερσίματά τους, τὰ λόγια τους ξεσκεπάζουν τοὺς χαραχτῆρες τους καυτηριαστικὰ καὶ ἀριστοτεχνικὰ ξετυλιγμένους.

Εἶναι μιὰ πιστὴ καὶ ἀγαναχτησμένη ἀπεικόνιση τῶν ἠθικῶν ἐλλείψεων τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας στὴν ξένη, κ' ἰδιαίτερα στὸ Παρίσι, ὅπου ζεῖ ὁ συγγραφέας. Μὲ δυὸ λόγια τὸ «Θεὸς σχωρέσ' τον»—αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος—εἶναι κωμωδία μὲ φιλολογικὴ καὶ ἠθογραφικὴ ἀξία, πρᾶμμα, ποὺ δὲ συμβαίνει ποτὲ στὶς διάφορες χοντρὲς φάρσες, ποὺχει νὰ ἐπιδείξη ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ κωμωδία καὶ σάτυρα.

Ὁ κ. Βάλσας εἶναι ἀκόμα γνωστὸς στὸ ἀναγνωστικό μας κοινό, ἀπ' τὶς δυὸ περισπούδαστες αἰσθητικὲς μελέτες του, ἀπ' τὶς ὁποῖες τὴ μιὰ δημοσιέψαμε στὸ 4ο φύλλο μας καὶ τὴν ἄλλη παραθέτουμε σήμερα.

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Κάθε ἔκδοση ποὺ λαβαίνουμε, τὴν ἀναγγέλλουμε καὶ τὴν κρίνουμε).

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΒΟΥΤΥΡΑ. ***«Τριανταδύο διηγήματα»***. Μὲ μεγάλη μας χαρὰ εἴδαμε ν' ἀκολουθήση τὸν «Παπᾶ Εἰδωλολάτρη» μιὰ νέα σειρὰ μικρῶν διηγημάτων τοῦ κ. Βουτυρᾶ, τὰ «Τριανταδύο διηγήματα».

Ὅσο διαβάζει κανεὶς τὰ ἔργα τοῦ κ. Βουτυρᾶ, τόσο περισσότερο βλέπει μέσα σ' αὐτὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ συγγραφέα. Δὲν ὑπάρχει οὔτ' ἕνα κομμάτι ἀπ' τὰ «Τριανταδύο διηγήματα» ποὺ νὰ μὴν κρύβη τὸ ἀτομικό του Ἐγώ. Ἡ πρωτοτυπία—ἡ καταπληκτικὴ πρωτοτυπία— ποὺ διακρίνει ὁλόκληρο τὸ μεγάλο του κι' ἀνεξάντλητο ἔργο, ἔχει κι' αὐτὴ τὴ σφραγῖδα τῆς ἀτομικότητάς του· καὶ πόσο δύσκολο εἶναι νὰ τὸ βρῇ κανεὶς αὐτὸ σ' ἕνα συγγραφέα ποὺ δὲ δημιουργεῖ ἀπάνω σ' ὡρισμένο στύλ, ἀλλὰ κλείνει στὸ ἔργο του ὁλόκληρη τὴ ζωή, τὴ φύση, τὸν ἄνθρωπο ! Τί ἀτέλειωτος, τί πλούσιος, τί ἄφταστος κάποτε ὁ κόσμος τῆς Δημιουργίας τοῦ κ. Βουτυρᾶ !

Τὸ παλιὸ ρωμαντικὸ διήγημα ὑποχωρεῖ ἀδιάκοπα δίνοντας τόπο στὸ ἐπιβλητικὸ κι' ἀσάλευτο χτίριο τοῦ ψυχολογικοῦ, ποὺ ἀγάλια ἀγάλια, μὰ στερεά, προχωρεῖ ἀνεβαίνοντας πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἕνας ἀπ' τοὺς θερμοὺς ὑποστηριχτὲς κι' ἀπ' τοὺς πρώτους θεμελιωτές του στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ κ. Βουτυρᾶς.

Μερικὰ ἀπ' τὰ «Τριανταδύο διηγήματα», ὅπως «Ὁ Γκρεμός», τὸ «Ὅταν σκᾶνε τὰ λουλούδια» καὶ ἡ «Μιὰ ἐπιθυμία», βρίσκονται σ' ἕνα μεγάλο ψυχολογικὸ ὕψος, μοναδικὸ ἴσως στὴν Ἑλληνικὴ Φιλολογία.

Στὸ πρῶτο διήγημα τοῦ τόμου «Οἱ διηγήσεις τοῦ Ἀτσίγκανου» εἶναι κλεισμένη ὅλη ἡ περιφρόνηση τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία καὶ μὲ μιὰν ἀμίμητη εἰρωνεία σαρκάζει τὸν κόσμο, τὸ Νόμο, τοὺς Θεούς. Στὶς «Δυὸ Θύελλες» μᾶς δίνει τὸν τύπο τοῦ ἀδύνατου κι' ὀπισθοδρομικοῦ ἄντρα ποὺ θυσιάζει τὸν ἔρωτά του στὶς κοινωνικὲς συνθῆκες, καὶ τὸν ἀντίθετο τύπο τῆς δυναιῆς τῆς νέας γυναίκας ποὺ θέλει νὰ σώση τὴν ἀγάπη της πατῶντας ἐπάνω στὴν κοινωνικὴ ἠθική. Ἀναφέραμεν αὐτὰ τὰ δύο διηγήματα μαζί, γιατὶ ὑπάρχει κάποια ἐσωτερικὴ σχέση ποὺ τὰ συνδέει καὶ ποὺ μᾶς δίνει ζωντανὴ τὴν προσωπικότητα τοῦ συγγραφέα.

Ὁ Βουτυρᾶς τῶν «Τριανταδύο διηγημάτων» εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Βουτυρᾶς τοῦ «Λαγκᾶ» καὶ τοῦ «Παπᾶ Εἰδωλολάτρη» μὲ μιὰ μικρὴ καλλιτέρεψη στὴ γλῶσσα· θὰ μποροῦσε ὅμως νὰ δώση ἀρτιώτερα ἔργα δίνοντας μιὰ γενικώτερη προσοχὴ καὶ μεγαλύτερη φροντίδα στὸ γράψιμο: στὴ σύνθεση, στὴν καθαρότητα τῶν νοημάτων, κι' ἀκόμα στὴ γλῶσσα.

«Οἱ τρεῖς γρηές», τ' «Ἄλλα κουφάρια», «Τὸ παληὸ σπίτι», «ἡ Πόλη τῆς κατάρας», «Μετὰ τὸ κακό», «Ἡ συνάντηση» κι' ὅσα ἄλλα ἀναφέραμε πρωτύτερα εἶναι τὰ καλλίτερα, τὰ ἀρτιώτερα, τὰ τελειώτερα ἀπ' τὰ «Τριανταδυὸ διηγήματα».

Τὸ ἔργο τοῦ κ. Βουτυρᾶ θὰ σημειώση ἕνα σπουδαῖο σταθμὸ στὴν Ἑλληνικὴ Φιλολογία, δίνοντας στὸ Ἑλληνικὸ Διήγημα μιὰ νέα γραμμὴ καὶ μιὰ καινούργια κατεύθυνση, ποὺ ἔχει ἐπιδράσει πολὺ στοὺς νέους καὶ τοὺς ἔχει δείξει τὸν ἀληθινὸ δρόμο ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσουν πετῶντας γιὰ πάντα τὸν ψευτορωμαντισμό.

Εἶναι κρῖμα ποὺ τὸ ἔργο του, καθὼς καὶ τόσων ἄλλων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, δὲν ἔχει γίνει γνωστὸ πιὸ ἔξω ἀπ' τὴν Ἑλλάδα. Ἂς ἐλπίζουμε πὼς μὲ τὸν καιρὸ θὰ βρεθοῦνε ἄνθρωποι ἄξιοι γι' αὐτὴ τὴν ἐθνικὴ καὶ δύσκολη ἐργασία.

Μ. ΜΠΑΚΟΥΡΗ. ***«Σύννεφα»***. Μ' αὐτὸν τὸν τίτλο λάβαμε ἕνα μικρὸν τόμο ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ καμμιὰ τριανταριὰ τραγούδια.

Διαβάζοντας κανεὶς αὐτὰ τὰ τραγούδια νοιώθει πὼς ὁ ποιητὴς εἶναι ἐξ ἀνάγκης δημοτικιστής, πὼς βρίσκεται ἀκόμα κάτω ἀπ' τὸ ζυγό τῆς καθαρεύουσας γιατὶ δὲν αἰσθάνεται τὴν ὀμορφιὰ τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας. Ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξηγήση κανεὶς πῶς τὰ τραγούδια ***«ἀφιεροῦνται*** στὸ γέρο πατέρα του» καὶ κάτι ἄλλους τύπους καθαρευουσιάνικους στὴ γλῶσσα καὶ στὴν ὀρθογραφία ὅπως : ἀκτῖδα, ᾗ χόρδες, στῆς σκέψις, ἀργόκτυπᾶνε, ἀπέθανε, ἐμαράνθη, σφιγκτά, εὐμορφιά, τακτοποιήση κ.λ.π.» Οἱ κακοφωνίες κι' οἱ χασμωδίες στοὺς στίχους εἶναι πάρα πολλές· ἔπειτα γιὰ νὰ βγαίνη σωστὸς ὁ σιῖχος ἀναγκάζεται κανεὶς κάποιες συλλαβὲς ποὺ εἶναι συνηθισμένο τὸ αὐτὶ νὰ τὶς προφέρη μαζὶ νὰ τὶς διαβάζη σὲ δυό· π. χ. νε-ρά-ϊ-δες ἀντὶ νε-ραΐ-δες, σι-ω-πηλὰ ἀντὶ σιω-πη-λά, πε-λώ-ρι-ες ἀντὶ πε-λώ-ριες, κι' ἄλλες, ποὺ κάνουν τὸ στῖχο πολὺ πλαδαρό, ἀφύσικο κι' ἀδύνατο. Γενικὰ ὁ ποιητής, εἶναι πολὺ καθυστερημένος.

Ξεχωρίζουμε ἀπ' αὐτὸ τὸν τόμο τὸ «Ρυδόφυλλο», «Μόνο ἕνα δεῖλι», «Ecce Vita», «Ἀνοιξιάτικη βραδυά», «Πάλι», «Χελιδόνι», «Ἡ νύμφη ἀρχαῖα;» ποὺ μᾶς θυμίζει πολὺ τὴ «Μία» ἀπ' τὰ «Μάτια τῆς ψυχῆς μου» τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοὺς «Στόνους» ποὺ εἶναι τὸ καλλίτερο τοῦ τόμου στὸ στῖχο καὶ στὴν ἔμπνευση.

Τὰ «Σύννεφα» θὰ κάναν μιὰ ἀρκετὰ καλὴ ἐντύπωση ἂν οἱ στῖχοι ἦταν πιὸ δουλεμένοι κι' ἂν ἔλειπαν καμμιὰ δεκαριὰ τραγούδια.

ΤΥΜΦΡΗΣΤΟΥ: «*Ἡ ὡραία τοῦ Πέραν*» (Ρομάντζο). Ἕνας ρωμαντικὸς πρόλογος μᾶς προδιατέθει πὼς θἀκούσουμε κάτι παληό, κάτι τι ρωμαντικό, κάποιο αἰσθηματικὸ ἐπισόδειο μιᾶς χαμένης ἐποχῆς, τὴν αἰώνια ἴσως ἱστορία τοῦ κακότυχισμένου ἔρωτα. Καὶ τὴν ἀκοῦμε: Ἁπλῆ, εἰδυλλιακή, αἰσθηματική, μὲ τὶς αἰώνιές της παρεξηγήσεις, μὲ τὰ αἰσθηματικά της εἰδύλλια καὶ τέλος μὲ τὸ ἀδύνατο τῆς πραγματοποίησης ἑνὸς ὄμορφου ὀνείρου, ποὺ ὀρθώνεται μπροστὰ σὲ δυὸ μεθυσμένες ἀπὸ ἔρωτα ψυχὲς καὶ τὶς ὁδηγεῖ στὸν τάφο. Μιὰ μάννα ὕστερα τρελλαίνεται.

Ὅλο τὸ βιβλίο εἶναι μιὰ γλυκειὰ (ἴσως λιγάκι καθυστερημένη, μὰ πάντα συγκινητική) νοσταλγία καὶ ἀναπόληση αἰσθηματικῶν καιρῶν, ποὺ σήμερα μᾶς φαίνονται σὰ μυθικοί.

Ἂς κάνουμε καὶ μερικὲς *προζαϊκώτερες* (γιὰ νὰ τὶς ποῦμε ἔτσι) παρατηρήσεις γιὰ τὴ γλωσσικὴ ἐκτέλεση: Αὐτὴ εἶναι ἀληθινὴ ἀποτυχία. Μετοχές, ἀρχαῖοι τύποι, γενικὲς πληθυντικὲς κτλ. μέσα σἕνα γλωσσικὸ πλαίσιο, ποὺ ἔχει, γενικά, δημοτικιστικὸ χαρακτῆρα.

Ὁ κ. Τυμφρηστὸς συγκαταλέγεται στὴ χορεία τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ποὺ τοὺς ἐνοχλεῖ τρομερὰ καὶ ποὺ σκοτώνει τὴν ἔμπνευσή τους, ἡ διγλωσσία καὶ ἡ πρωτόφαντη γιὰ τὶς φιλολογίες τοῦ κόσμου, γλωσσικὴ κατάσταση τοῦ τόπου μας. Ἂς ψέξουμε τὴν ἐπιμονή τους στὴ συνιηρητικὴ μιχτή, ἀλλ' ἂς κυττάζουμε μὲ συμπάθεια στοὺς συγγραφεῖς, ποὺ αἰσθάνονται αὐτὴ τὴν ἐνόχληση. Ὁ καιρὸς ποὺ θὰ προσχωρήσουνε στὴν ἄδολη καὶ τὴν ἀδιάλλαχτη δημοτική, δὲν εἶναι μακρυά.

Δ. ΔΑΝΑΛΗ: «*Ὁ Διαβάτης*». Κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν τίτλο, ὁ νέος κ. Δανάλης, κλείνει δυὸ ξεχωριστὰ ἔργα. Τὸ πρῶτο, ἕνα σύντομο ἀλληγορικὸ δραματάκι (γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι), ποὺ θέλει νὰ πῇ κάπως ἐξωτικότερα καὶ παραστατικώτερα, πὼς τὸ ὑφάδι τῆς ζωῆς, τὸ ὑφαίνουνε, ὁ Πόνος ὑφαντὴς κ' ἡ Θλίψη ὑφάντρα, μὲ τὶς τοῦφες τῶν μαλλιῶν τῆς δούλας τους τῆς Πίκρας. Ἡ φωτεινὴ μορφὴ τῆς *Γνόθης*, μὲ τὴν παρηγοριὰ καὶ τὴ συφορά, συντείνουνε ἀκόμα στὴν ἀλληγορία.

Ὅταν τὸ πρωτοδιαβάζει κανείς, στὶς πρῶτες σελίδες, θαρρεῖ πῶς ἔχει νὰ κάνῃ μὲ κοινοὺς ἀνθρώπους καὶ ὑφαντὲς (πάντως λιγάκι παράξενους κι' ἐξωτικούς). Στὶς δυὸ τελευταῖες σελίδες τὰ σύμβολα ξεσκεπάζονται κι' ὁ ἀναγνώστης βλέπει ξάφνου νὰ ξεπροβάλλῃ μπροστά του μιὰ χτυπητὴ ἀλληγορία τῆς Ζωῆς.

Τὸ ἔργο εἶναι λιγάκι νεανικὸ ἀκόμα, μᾶς δείχνει ὅμως μιὰ πρωτότυπη τεχνοτροπία.

Τὸ δεύτερο μέρος «*Σβυσμένα Χαμόγελα*», εἶ μιὰ δεκαριὰ σκοτεινὲς συμβολικὲς πρόζες. Θυμίζουν μακρυνὰ βέβαια, τὸ ὕφος τῶν «Douje Chanso Maeterlinck κ' εἶναι ἀναβαφτισμένα στὸν σκο συμβολισμό. Ὁ συγγραφέας θέλει αὐτὴ τὴ σκοτει θέλει νὰ τὴν καταλάβουν ὅλοι: «Ἀλλοιῶς δὲν θἆ Ἂς βροῦν κλειδιὰ δικά τους».

ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΥ: «Ραφαῆλος». Μετάφραση Κοντογιάννη. Ἐκδότης Μιχ. Ζηκάκης. Δραχ. 3.

ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ: «*Στοχασμοί*». βλίο ποὺ πρέπει νὰ διαβαστῇ ἀπὸ κάθε μορφω θρωπο κλείνει ὁλόκληρο τὸν Λασκαρᾶτο κι' ὅπως κι' ὁ ἴδιος: «Κάθε ἄλλο μου σύγγραμμα, εἶναι ἀπ νον σύγγραμμά μου. Οἱ στοχασμοί μου ὅμως, εἶμ Ἐκδότης Χ. Γανιάρης καὶ Σια. Ὁδὸς Σοφοκ Δραχμὲς 4.

— ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ —

«ΠΑΙΔΟΛΟΓΙΑ». Ἔτος Α΄. Τεῦχος 8. Νο 1920. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικὸν διὰ λέτην τῆς βιολογίας καὶ ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ παιδιοῦ τὴς καὶ διευθυντὴς ὁ ἰατρὸς κ. Κ. Χαριτάκης.

«ΜΠΟΕΜ». Δεκαπενθήμερη ἔκδοση. Φύλλο Δεκεμβρίου 1920. Γραφεῖα: Εὐπλοίας 1. Πειραιᾶς

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» Μηνιαῖον τεχνικὸν περιοδικόν. Νοέμβριος 1920. Τεῦχος 157 φεῖα: Μενάνδρου 83. Ἀθῆναι.

«LA VIE DES LETTRES». Revue d' ar derne et de critique publièe sous la direction de colas Beauduin et William Speth. 20, Rue de tres-Neuilly-Paris. Abonn. 20 frs.

«LA REVUE CRITIQUE DES IDÉES DES LIVRES». Paraît le 10 et le 25 de chaque Directeur: Jean Rivain. Abonn. étranger Fr Boulevard Saint Germain 155. Paris.

«LA REVUE DE L' ÉPOQUE». Public mensuelle d' expression et d' étude des idées, des et des lettres· No 12—Deuxième année—2e sér Décembre 1920. Directeur Littéraire: Marcello bri. Rue Bonaparte, 13. Paris VIe

«LA CONNAISSANCE». Revue de Lettres idées. Abonn. étranger francs 25. Galerie de la deleine 9. Paris.

«L' IDÉE». Revue de politique, de littératur d' art. Premiére année-No 2. Octobre 1920. Direct C. Béranger. Bureaux: 8, Boulevard Chave-Mars

«L' EXPANSION». Revue mensuelle littéra musicale, artistique. Quatrième année-No 45, 46. Se -Octobre. 1920-Adresse: 7, Rue de la Poste-Perpign

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE - BELLES LETTRES - BEAUX ARTS - THÊATRE CRITIQUE

37 RUE COLOCOTRONI - ATHÈNES - GRÈCE

ABONNEMENTS:

Pour une année . . . . . Drachmes 12

Pour six mois . . . . . » 7

Le cahier lepta 85

La «Muse» s'echangerait avec toute publication qui concernerait les Belles Lettres, les Beaux Arts, le Thêatre ou la Critique et qui lui serait envoyée.—Aussi la «Muse» publiera tout manusrit qui traiterait les thèmes ci-dessus ecrit en Français, Anglais, Italien ou Allemand.

ΜΙΑ-ΔΥΟ ΠΕΝΝΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ

Κον Ἐρ. Μ. Πρέπει νὰ γράψῃς πολὺ ἀκόμα. Διάβαζε Παλαμᾶ, Μαλακάση, Προφύρα. ***Κον Νικ. Σκαλκ.*** Λάβαμε τὸ γράμμα σου. Τὴ συνδρομὴ στεῖλέ τη ταχυδρομικῶς. Ἀπ' τὰ τραγούδια σου δὲ μᾶς ἄρεσε κανένα. Χαλάει ὁ ρυθμός τους, ἔχεις χασμωδίες ἄφθονες καὶ ἰδέες μετριώτατες. ***Κον Πᾶν. Καραβ.*** Ἡ πρόζα σας δὲ μᾶς πολυάρεσε. Προσέχετε περισσότερο τὴ γλῶσσα σας. ***Κον Δημ. Ἰωαννοπ.*** Φχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Τὸ τραγοῦδι σας ὄχι καὶ τόσο καλό. Πρέπει νὰ γράψετε πολὺ ἀκόμα μὰ περισσότερο διαβάζετε. ***Δίδα Μυριαν.*** Τὰ δύο ἀρκετὰ καλά. Ἴσως σᾶς δημοσιέψουμε κάτι. ***Κον Αὐγ. Πειραιᾶ*** Καλό. Θὶ τὸ δημοσιεύαμε ἂν διορθώνατε τὶς χασμωδίες τοῦ 5ου, 8ου καὶ προτελευταίου στίχου. ***Κον Ἴστρ. Χλ.*** Τὰ πρωτότυπα εἶναι κάποια πρόοδο, μὰ ὄχι καὶ μεγάλα πράμματα. Ὅσο γιὰ τὴ μετάφραση, καλὸ θἄτανε νὰ μᾶς στείλετε καὶ τὸ πρωτότυπο γιὰ νὰ τὴν παραβάλλουμε. ***Κον Βαλέρ. Πειραιᾶ.*** Ὅταν διαβάσαμε τὸ πρῶτο ρωτήσαμε κι' ἐμεῖς: «Σὰν τί τάχα νὰ εἶναι;», ἀφοῦ δὲν εἶναι βέβαια ποίημα. Γιὰ δὲ τὸ «Φθόνος θεᾶς», ποὺ κλείνει μέσα ἐπίθετα σάν: «νταρντανόστηθη» καὶ δεκαπεντασύλλαβους σὰν αὐτόν: «ἐνῶ ἀχτίδες φεγγαριοῦ ἀσύστολα φιλοῦσαν τὸ λεῖο σωματάκι», δὲν ξέρουμε καὶ μεῖς τί νὰ ποῦμε. ***Κον Δημ. Πομ.*** Τὰ τραγούδια σου δὲ μᾶς ἄρεσαν. Τόσο πολὺ δυσκολεύεσαι στὶς ρίμες, ποὺ κάνεις τὸ πλάϊ *πλαγὶ* γιὰ νὰ ριμάρῃ μὲ τὴν ψυχή; Ἔπειτα τὸ «Στὰ λόγια τῆς καμπάνας» μᾶς θυμίζει κάμποσο τὴν «Kapelle» τοῦ Uhland. ***Μαρ. Κ. Φιλι.*** Θὰ θέλαμε νὰ σᾶς γραψουμε· στεῖλτε μας τὴ διεύθυνσή σας. ***Κον Γ. Χασαπ. Πάτρα.*** Τὰ τραγούδια σου δὲ μᾶς ἄρεσαν. Ἔχουν ἀρκετὲς χασμωδίες καὶ σὲ πολλὰ μέρη χαλᾶς καὶ τὸ ρυθμό. ***Κον. Ἀνδρ. Βολόντρ. ἢ Θερμογιάνν.*** Αὐτό, παιδί μου, ὅ,τι ἄλλο θέλεις εἶναι παρὰ τραγούδι· ἄλλως τε δὲν εἴμαστε πολεμικοὶ ἄνθρωποι καὶ τὰ «βλήματά» σου μᾶς φόβισαν. Στεῖλε μας τίποτα *μουσικώτερο*.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,,

ΠΕΙΡΑΙΑΣ: ***Ἠλιάδης καὶ Σῶμος*** (Λεωφ. Σωκράτους)
» : ***Χ. Παπαδάκης*** (Ὁδὸς Κολοκοτρώνη)
ΣΥΡΑ: ***Καλουτᾶς***
ΛΑΡΙΣΣΑ: ***Ἀδελφοὶ Παπακωνσταντίνου***
ΧΙΟΣ: ***Π. Ἰατρίδης*** (Ὁδὸς Μητροπόλεως)
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ***Τριανταφύλου***
» : ***Καστρινάκης καὶ Γεωργαντᾶς***
ΣΜΥΡΝΗ: ***Ἀμπαζόλης*** (Βιβλιοπώλης). Ὁδὸς Franque.

ΕΝΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟ ΔΩΡΟ ΣΤΗ "ΜΟΥΣΑ,,

Τὸ νεοσύστατο «Ἀθηναϊκὸ Βιβλιοπωλεῖο» Χ. Γανιάρη καὶ Σιας, (Σοφοκλέους 3) εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς ἀναγγείλῃ ὅτι προσφέρει τὰ πρῶτα καὶ διαλεχτὰ βιβλία του μὲ 10 ο)ο ἔκπτωση εἰς τοὺς Συνδρομητὰς τῆς «Μούσας», τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἐπαρχιῶν.

Τὰ βιβλία εἶναι :

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ : Ἀνδρ. Λασκαράτου	Δρ. 4.—
ΖΑΚΥΘΙΝΟ ΜΑΝΤΗΛΙ : Γρ. Ξενοπούλου	» 5.—
ΕΚΛΕΧΤΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ : Ἀργ. Ἐφταλιώτη	» 5.—
Η ΤΕΧΝΗ Ν' ΑΓΑΠΑΣ : Ὀβιδίου	» 4.—
ΤΡΙΑΝΤΑΔΥΟ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ : Δημοσθ. Βουτυρᾶ	» 5.—
ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΛΙΤΩΣ : Πιὲρ Λουὴ	» 5.—
Ο ΓΗΤΑΥΡΟΣ : Ρήγα Γκόλφη	» 2.—
Ο ΛΥΤΡΩΜΟΣ : Δ. Π. Ταγκοπούλου	» 3.—
ΔΟΝ ΚΙΧΩΤΗΣ : Μετάφρ. Κ. Καρθαίου	» 10.—

A PARAITRE PROCHAINEMENT :

(Edition de «FRUCTIDOR»)

Un graciaux volume de soixante pages sur papier bouffant

MAUVRICE COLIN

"ÉCLATS DE RIRE,,

Contes et nouvelles gais.

Préface de Robert Soudant — Avant-Propos Claude Béranger.

PRIX : 2 fr. 50

En souscription chez Claude Béranger, 8, Boulevard Chave, 8, Marseille (France)

Ἡ «*ΜΟΥΣΑ*» ΣΤΙΣ ΕΠΑΡΧΙΕΣ ΛΕΠΤΑ 80